Таіса Бондар

АДНА

Таіса Бондар

АДНА

Кніга лірыкі

Мінск
«Мастацкая
літаратура»
1989

ББК 84Бел7
Б 81

Мастак
МІКОЛА СЕЛЯШЧУК

Новая книга Таисы Бондарь — это монолог, исповедь, обращенная к близкому человеку — к Любимому. Любовь как очищение, любовь как утверждение высокого человеческого достоинства — лейтмотив книги, какой бы характер — социально-заостренный или щемяще-интимный — ни носили отдельные стихи. Лирическая страстность приобретает иную, более спокойную окраску, когда за внешней прозрачностью угадывается не только чувство, но и философский подтекст: духовный поиск, духовный рост определяют жизнь человека.

Б $\frac{4702120022-032}{М302(03)-89}$ 43—89

ISBN 5-340-00379-5

АДНА

і слова знікне ў бездані стагоддзяў...

* * *

І слова знікне ў бездані стагоддзяў...
Бяскрыўдная — бязлітасная думка!
Бо, значыць, марны пошук паратунку
І для душы — душа сябе не знойдзе.

Няма ні слоў, ні сцежак несмяротных,
І колькі гэту праўду ні адпрэчвай:
Ноч прарастае ў ранак, дзень — у вечар,
Надзея — ў неба, мёртвае для мёртвых.

І так было, і ёсць, і вечна будзе.
Цуд ужо ў тым, што мы жывём, мы любім
Жыццё, сябе ў ім (часта брудным, грубым),
Не сумняваючыся ў гэтым цудзе.

Адно, што надараюцца мінуты,
Калі душа сама з сабой не ў згодзе,
Бо помніць, знае: ў глыбіні стагоддзяў
І слова знікне... Што ж тады — пакута?

За што — пакута? Вечнае — у вечным,
А мы жывём мінутаю, імгненнем,
І, ўсё змяніўшы, праўды не адменім:
Ноч прарастае ў ранак, дзень — у вечар...

* * *

Халодная плынь адвячорка,
Як човен, пагойдвае дом...
Калі не заблудзіцца зорка
У згадках, у ценях гадоў,
Калі яна ўсё-ткі асвеціць
Вось гэты халодны спакой,
Я ўсмак пасмяюся са смерці,
Заціснуўшы сэрца рукой.

Што смерць! — як з гарлачыка зоркі
Святла яе вечнасць глыне
І ўздыхам прасветлена-горкім
Траву нада мною кране.
Што смерць! — як жыццё пераможа
І холад і страх перад ім.
Засеем жа гоні! — хто збожжам,
Хто словам, хто прахам сваім.

* * *

Хтосьці свой ранак гукаў
Імем маім... А здранцвенне
Як асляпіла: рука
Ўсюды трапляла на сцены.

Сцены і сцены — наўкруг —
Чорным калодзежным зрубам.
Страшна за кожны свой рух:
Раптам прыспешваю згубу?

Голас — падобны на мой,
Так, бы сама я гукала
З цемры, што чорнай ракой
Ночы
па сценах сцякала.

Снілася? Ноч? І рака,
Што намывала ёй срэбра?
Ранак
Прыбіў да акна
Птушку, забітую небам.

* * *

Дарога прывядзе. Дарога ўпэўнена,
Што ёсць наперадзе прытулак, дах,
Што раніца, разбуджаная пеўнямі,
Пад спелы стукападкаў у садах
Мяне чакае ўжо, здалёк выглядвае,
Расплёскваючы з кубка сырадой.
А я... Я ўсё гадаю і не згадваю,
З якой бяды іду, з якой бядой.

Прытулак, дах... Але ж заўжды я мела іх.
Пакінула ў былым — каторы раз
Не за дарогай, за душой збалелаю
Іду і йду, забыўшыся на час.
Куды? Навошта? Што мне тая раніца?
Ці яблык, што апошнім упадзе?
Было ж, было! Чаканне паўтараецца.
На той жа круг дарога прывядзе.

Прытулак, дах... За звыклаю прынадаю
У далечы, ад сонца залатой,
Іду і ўсё гадаю і не згадваю,
З якой бяды іду, з якой бядой.

* * *

Нябесны, пякельны агонь
Мяне спапяляе, не знаю...
Ад слова да сэрца майго
Любая дарога — скразная.

А слова ж бывае чужым.
Зусім выпадковым. Нічыйным.
І хтосьці ўжо лічыць крыжы,
Якімі я значу ўспаміны.

І хтосьці ўжо мкнецца судзіць
Як грэх — непрыняцце падману, 10
Дарогі напятую ніць
Аслабіць прамоваю таннай.

Дарэмна. Хіба ўпершыню
Няведамым круг не замкнецца?
За гэта служэнне агню
Даўно непадсуднае сэрца.

Яно аплаціла ўжо ўсё —
І тое, чаго не прымала,
І тое, што змыла слязой.
За слова... Хіба гэта мала?

* * *

Паток свядомасці... Рака,
Што ўцягвае ў свой вір
Усё: ад зоркі да цвіка
Ў іржы, нібы ў крыві.

Усё: ад бога да манет,
Што здрадца падбярэ,
Да пылу, што яго манжэт
З манет старых сатрэ.

Усё паўторыцца. Не раз.
У свеце. І ў табе.
Каб вызначыць не круг, а Час,
Які для ўсіх праб'е.

Шляхі вядуць да бальшака,
Бальшак па шчасце мчыць...
Спрадвеку... Колькіх ашукаў
Той гон, не нам лічыць!

Мы ўсведамляем толькі гон,
Мы верым сіле ног.
Страчаецца круты адхон...
Хто мог, той перамог!

Ніводзін смерць не сустракаў
З вянком, пад гукі лір:
Паток свядомасці — рака,
Што ўцягвае ў свой вір.

* * *

Недагарак вечара ў акне,
На акне — раскрыты томік вершаў.
Хтосьці — хто? — па ім чытае мне
Пра вясну,
Пра крохкасць веры першай,
Пра дарогу ў ноч і пра касцёр,
Ля якога грэюцца надзеі...
Я не чую слоў. Не бачу зор.
Адчуваю: сэрца ледзянее.
І хачу — і не магу разбіць
Дрогкі страх,
Сцяну яго шкляную:
Раптам будзе некаму зашкліць
Гэты міг пасля, калі засну я?
Не, мне трэба ўсё цяпло сваё
Пераліць у голас, што чытае
Мне, працягу, злітаму з зямлёй...

Гэта — неба ў заўтра адлятае!

* * *

Зніклі зоркі. Згасла свята.
Дзень — у ночы на рагу...
Нечаканая адплата
За бяссонную тугу!

Быццам дух-злаславец блізка —
Прэч ад сцежкі мкне быльнёг,
Цень мой са шчанячым віскам
Прыціскаецца да ног.

Кожны новы крок — праз сілу,
Кожны след — глыбейшы след.
Я не бачу, чую крылы —
Махі крыл, што ўкрылі свет.

У паветры — густа — пер'е
З крыл тых цёмных, з цёмных хмар.
Як адплата за бязвер'е,
За бяссонне сумных мар —
Згаслі зоркі, знікла свята...
Нечаканая адплата!

* * *

Не ўсведамляла, якія глыбіні
Тоіць душа! Як над кручай стаю:
Крок, лішні рух — і прастора адрыне,
Скінуўшы ў бездань дарогу маю.

Бездань... Старое чыёсьці прароцтва,
Што ні надзеі, ні слёз не дапіць...
І, прыгадаўшы свае паўнамоцтвы,
Хочацца вочы прыкрыць — і ступіць.

* * *

Ці разбудзяць думкі новы дзень?
Ці засвеціць ён прасцяг над намі?
Ці падыме хоць адну з надзей
Тых, што апынуцца пад нагамі?

Ці наступіць іншы, лепшы час?
Ці бывае шлях, для ўсіх адзіны?
Я не веру ні ў адзін адказ.
І пытаюся. Прабач, Радзіма.

Ты мяне вучыла верыць. Не,
Ты вучыла верыць — і змагацца.
Я стамілася. І, як раней,
Не знаходжу адпачынку ў працы.

Думкі, думкі... З імі ўсё цяжэй.
З імі страшна. Быццам пэўна знаю,
Што ніхто бяду не ўсцеражэ,
Што згараць усе масты за намі.

Ці разбудзяць думкі новы дзень?

* * *

Беспрытульнасць дарогі.
Бессаромнасць нябёс,
Што пад бокам у бога
Зноў прыспяць нечы лёс.

Лёс сляпога паэта
(Трэба ж некаму пець!),
Але я не пра гэта...
Ёсць дарога. І смерць.

І халоднае ззянне
Ад зямлі да нябёс,
І вось гэта чаканне
Ранку, ранішніх слёз.

Беспрытульнасць дарогі.
Беспрытульнасць душы...
На паўсвету — нікога,
Хто б да слёз не дажыў!

* * *

Камянямі цяжкімі — трывогі.
Не твае, а ідзі абміні,
А ідзі адсячы ад дарогі
Свой прамежак — па ўсёй даўжыні!

Справа, злева натоўпамі крыкаў
Падганяе, прыспешвае дзень,
Бы вылічвае, хто з нас вялікі,
Хто, прабегшы жыццё, не ўпадзе.

Бег з бар'ерамі... Покуль у сіле,
Не шкадуй ні дыхання, ні ног,
Не цікаўся, па кім галасілі
Кіламетры мінулых трывог.

Ты даўно ад дарогі залежыш,
А яна пераблытала дні:
Зноў і зноў адступае бязмежжа,
Пакідаючы ўсцяж камяні...

* * *

Звіняць, звіваючыся, промні...
Цяжкі клубок, парваўшы ніць,
Праз міг-другі ўпадзе з далоні,
Зямлі кранецца і ўзляціць.

І ў ім усе жыццё пазнаюць,
Хто першы, хто апошні раз,
Каб новай раніцы акраец
Так падзяліць, як схоча час.

Як хоча... Не! Як патрабуе.
Законы не для ўсіх адны,
Ды лепш згаджацца, усляпую,
Перш чым з душой іх узгадніў.

Ці ж дапаможа разуменне,
Хто суд свой загадзя вяршыў?
На лыжку сонца болей, меней...
Як ёсць святло — яно ў душы!

я – вольная
шукаць
свой дзень...

* * *

Я — вольная шукаць свой дзень
У кожным бачным мне стагоддзі:
Душа не знойдзе — слова знойдзе,
І ў дзень той памяць прывядзе.
Старую памяць, што крадком
Змахне слязінку, і ўсміхнецца,
І прыме, возьме з рук букецік
Сарваных мною васількоў.

* * *

Свет... Пазнаю ў яго рысах
Поле, рачулку стракоз,
Лес, што гарэў, а не высах,
Шлях, што ўсё доўжыцца, лёс...
Колькі спакою ў дыханні,
Колькі імкнення ў хадзе!
Быццам ніколі каханне
Не саступала бядзе.
Быццам ніколі нікога
Не пераманьвала смерць
Куляй, пакутай, знямогай,
Небам, закутым у медзь.
Быццам... Хіба тыя «быццам»
Скажуць і больш і ясней,
Чым цішыня, што клубіцца,
Сцелючы сцежку вясне?
Чым вышыня, што згарае
І нараджаецца зноў
Ранкам, яго небакраем,
Срэбным ад спеву званоў?
Чым перуноў пе разовы
Над акрыялай травой?
Свет... Ён ранейшы і новы,
Вечна чужы мне — і мой!
Я пазнаю ў яго рысах
Поле, рачулку стракоз,
Лес, што гарэў, а не высах,
Шлях, што ўсё доўжыцца, лёс...

* * *

Галоднаму — акраец хлеба,
Пакінутаму небам — неба,
А мне — каменне слоў...
З дня ў дзень і з году ў год,—
Мусова! —
Агладжвай словы, лашчы словы,
Абмёўшы пыл часоў!

А я агладжваю, я лашчу,
Я пыл вякоў глытаю нашча
(На смак ён пыл як пыл!)
І не зважаю больш на сэрца:
Хай рвецца некуды, хай б'ецца —
Адчай яго сляпы.

Ледзь у плячо чыёсьці ўткнецца —
І цішыцца, і больш не мкнецца
На сэрцы варажыць.
А што рабіць, як словы згодны:
Галоднаму — хадзіць галодным,
Пакінутаму — жыць?

Адпрэчыць словы? Схамянуцца —
І ад трывогі адвярнуцца?
Не, я пачну наноў!
Галоднаму — акраец хлеба,
Пакінутаму небам — неба,
А мне — каменне слоў...

* * *

Замнога пераможцаў, перамог,
Замнога слоў...
А шум, ён шум і плодзіць.
І знае той, хто на вяршыню ўсходзіць:
Вяршыня — гэта бездань каля ног.
Неасцярожны рух, няпэўны крок —
І бездань! наўстырч! насустрач крыку! —
Рванецца шлях (перш страх!) —
І страшны выкуп —
Тваё жыццё! — не дол прымае, змрок.
Змрок забыцця... І будзь ты тройчы ты,
Ніхто вяршыню папракаць не стане:
Яна чакае, покуль сонца ўстане
І дзень прачнецца чыстым і святым.
І што ёй пыха перамог — іх звон,
Пражэктары, вянкі, апладысменты!
Чарговы дзень займаецца над светам,
Адзін з адвечна непаўторных дзён.
Ніводзін смертны і ніводзін бог
За рысу часу — лёсу! — не пяройдзе.
І так заўжды ў жыцці, як і ў прыродзе:
Вяршыня — гэта бездань каля ног.

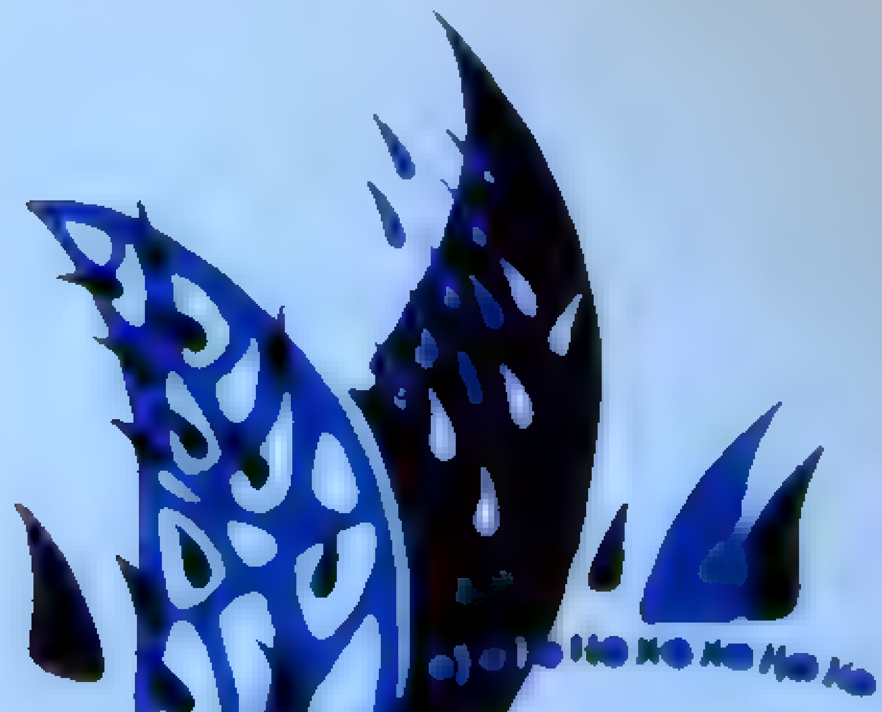

* * *

Праўда... Паўпраўда трагічных падзей...
Зноўку мы дзелім адказнасць, а выйдзе:
Хтосьці схаваецца ў шчасці ці ў крыўдзе,
Хтосьці ўсю ношку на плечы ўскладзе.

Як між людзей. Як заўжды між людзей.
Хай бы заўжды! — не цяпер, не сягоння,
Не над адкрытым пагляду прадоннем,
Што так бяссонна і страшна гудзе.

Ён то нячутны, то чутны, той гул:
Выбухне, вырвецца подых магутны —
Чэзне ў дыханні нябачна-атрутным
Дзень, што стагоддзі аберне ў тугу.

Дзень, што не ведае долі сваёй,
А мітусіцца, геройствуе, хлусіць,
Толькі б усіх нас паверыць прымусіць,
Што ахвяруе сабой — не Зямлёй.

Мы і паверым (ад праўды за крок):
Дзень — гэта дзень, ён міне, ён мінае...
Можна не слухаць, не чуць, як склінае
Нас — і яго! — чыйсьці голас здалёк.

МАЙ. 1986

Нясцерпны — бляск расплаўленага неба,
Нясцерпны — жар з прадоння за спіной.
І як крычаць, так і маўчаць ганебна:
Маўчанне — зноў абернецца віной.
Віной за абыякавасць закону,
За ўладу бездухоўнасці, за час,
Што сёння так балюча, так іконна
Ўзіраецца ў дзяцей сваіх, у нас.
Віной... Мы вінаваты. Ўсенародна.
Святло душы мянялі на цяпло,
На сытасць, на спакой, на што заўгодна! —
Пакуль не запякло, не апякло.
Было ж больш зручна растварыцца ў масе,
Было прасцей абвінаваціць час,
Так, быццам жыў не ў ім, не ў гэтым часе,
Не знаў ягонай праўды напаказ.
Было прасцей... І зараз так няпроста
Сярод разгублена-бадзёрых слоў
Паверыць у бязвоблачную пространь
Наступных, намі страчаных гадоў.
Атручан дол... Гуляе вецер смерці...
Ніхто не смее апраўдацца тым,
Што ў ветраным на схіле веку свеце
Быў з векам новым, з векам маладым.
Каму той век? Вучонаму злачынцу?
Чыноўнаму стваральніку хлусні?
Каму той шлях? Як маю пакланіцца?
Калі ён абпаліў, паспальваў сны?
Нясцерпны — бляск расплаўленага неба,
Нясцерпны — жар прадоння за спіной...
Крычаць — ганебна і маўчаць — ганебна
Перад такой бядой, такой віной.

* * *

Кветкі... Слава... Паднябессе...
Не да краснае цаны!
Тут бы просценькаю песняй
Завяршыць свой круг зямны.

Тут бы — песняй! — развітацца
З полем, з жаўранкам, з жыццём,
Што, адорваючы працай,
Знала: ў працы мы расцём.

А што галадна і золка,
Дык на тое і імпэт,
Каб раздзьмуць цяпельца ў зорку,
Сэрца — ў боль за цэлы свет.

Цэлы свет — яно замнога,
Як не ўправішся з сабой:
Круг — не проста круг, дарога,
Боль не толькі боль — любоў.

А цана... Дапіць самоту
Долі простае, зямной —
І няхай сам д'ябал потым
Разбіраецца з цаной!

* * *

Ва ўсяго ёсць два бакі,
Гэта кожнаму вядома.
Ноч і ранак... Нацянькі
Паміж імі — сцежка з дому.

З дому — у бязмежны свет
(Колькі меж для нас, любога!),
Чорны след і белы след
Побач, выбар — ад парога.

Выбераш жа той, што сам,
Першы, кінецца пад ногі,
І — адрэзана каса,
І — намераны трывогі.

Час памножыў суму вёрст
На тугу аб немагчымым
І нагадвае пра ўзрост,
Пра спрадвечны доўг жанчыны.

Заціскаю ў страху рот:
Гэта ж я — сама! — прарочу...
Сцежка — зноў ад тых варот,
За якімі лёс рагоча.

* * *

Гордая... А ўслед кідаюць: жорсткая!
І чакаюць: крыўду падбяру,
Падаўлюся ёй, нібыта косткаю,
Выплакаўшы боль свайму пяру.

Не, браткі, на тое й гордасць дадзена,
Каб не ўзяць нічога з тых шчадрот,
За якія куплены й прададзены
Не адзін такі вось дзень і год.

Не адно пяро... Навошта ў паніцы
Тузаць,ператрэсваючы, шлях?
Страх — не метка шляху, метка памяці
На падстаўленых пакорна лбах.

Толькі бедныя баяцца беднасці,
Знаючы, што прыйдзе чорны дзень.
Змалку пазбягаю адпаведнасці
Мерак звыклых і сваіх надзей.

Чорны дзень... А як душа — галодная?
Усміхаюся. Ці ўсім відаць?
Я такімі скарбамі валодаю —
І жыцця не хопіць, каб раздаць.

* * *

Папрок, відаць, стары,
А чый папрок — ні знаку:
Пакуль даюць — бяры,
Пакуль не гоняць — дзякуй...

А не даюць — прасіць?
А гоняць — уціраццa?
Не, лепш папрок насіць:
Пад банцік — і на лацкан!

Каб кожны, хто чакаў
Пакоры і падзякі,
Збаяўся ярлыка
Адкрытае адзнакі.

Каб кожны, хто хадзіў
У пераможцах, бачыў:
Ёсць той, хто не плаціў
Ні ўдачы, ні няўдачы.

Няма такіх удач,
Каб імі шчасце мераць,
Няма такіх няўдач,
Якія лёс павернуць.

Служыць, мясіць цалік,
Расшаркваццa за ласку?
Не, лепш насіць ярлык —
Як выклік — па-бунтарску!

* * *

Ліст іграе... Ноч іграе Ліста.
Чую вецер. Чую плач лісця.
І такая ў гэтым плачы чыстым
Прага сонца, што іскрыць прасцяг.

Іскры — пырскі цёплага бязмежжа —
Гаснуць, каб успыхнуць...
Плач як звон...

Сон — яго разбураныя вежы
Вецер п'юць разломамі акон.

Льюцца, рвуцца срэбныя струмені —
Кожны з іх, ледзь вецер уздыхне,
Будзіць гукі і іх рух праменны.
Ліст іграе! Вечнасці. І мне.

І здаецца: цішыцца трывога
Дзён, стагоддзяў, што чакаюць нас,
Зноў любоў прыроўнена да бога,
Зноў жыццю і ёй слугуе час.

Ліст іграе...

* * *

Паветраную абалонку сну
І сонечны прамень не разбівае.
А я іду, а я вяду вясну —
Сваю дзяўчынку! — цішынёй без краю:
Рука дрыготка сцісквае руку,
Да крокаў прыслухоўваюцца крокі...
Вышэе дзень. У небе, на шматку
Сінечы — мякка свецяцца аблокі.

І я шапчу: — Глядзі, якая даль!
Не выдзьмуць ветру ўсё цяпло ніколі.
За даллю, хутка ўжо, твой першы баль
Закружыць нас...— шапчу:
— Няхай няволя!
Абы вярнуць мінулае, абы...

Рука губляе кволую апору,
І, як у сне, што пра мяне забыў,
Прасёлак цягнецца панyла ўгору.
І ўжо старая — ўсохла, як смарчок! —
Ступае побач, прымушае ўгнуцца,
Падставіць анямелае плячо...
Я чую крык. І не магу прачнуцца.

* * *

Лёс. Дарога. Жураўлі —
Над дарогай, быццам метка...
Лапік выстылай зямлі,
На якім саджаю кветкі.

Кветкі самых розных дзён,
Сумных, радасных, турботных:
Кожны дзень цяпла жадзён
І змушае да работы.

Заўтра? Праз гады? Калі?
Зацвіце, усім надзіва,
Лапік выстылай зямлі,
Што заву сваёй радзімай.

Самаўпэўнена заву.
Самаўпраўна нават. Згодна.
Ды адзіна, чым жыву,—
Гэтай вераю заўсёднай,

Што залежыць ад мяне
І цяпло ўсё, і цвіценне,
Што вясна не праміне
Абярнуцца летуценнем.

Лёс. Дарога. Жураўлі...

не шлях, а лёс вядзе...

* * *

Не шлях, а лёс вядзе...
Трывогі не хаваю.
Ну, што я — без людзей,
Іх роднасцю жывая?

Душа перацячэ
Ў прасцяг — і ў ковах жалю
Цяжар гадоў з плячэй
Не скіну ў пыл зляжалы.

А ён зняволіць, жаль,
Усё мне прыгадае:
І сонечную даль,
І раніцу ў той далі,

І смех званцоў, і цуд
Хлапечага прызнання.
І сон. І дом. І суд.
Усё! Усё дазвання.

І не пачуе слёз
За ліўнем дзён вясновых.
Не шлях вядзе, а лёс —
Пакутным шляхам слова.

* * *

Душа не папросіць спачыну,
Знямогшы, уткнецца вачыма,
Маімі вачыма,— ў сцяну.
Сцяна не абернецца небам,
А неба — галінкаю вербнай
На хаце, ў якой я спачну.

І ўсё-ткі надарыцца свята:
Між зорак заблудзіцца хата,
Шукаючы весніцы дня,
І за агароджай прамення
(На кожнай жардзіне — па пеўню!)
Травой прарасце цішчыня.

О, тое апошняе свята:
Ні крыўджаных, ні вінаватых,
І дзесьці высока душа...
Душа, што закрые мне вочы
І побач застацца не схоча,
Працягам абраўшы абшар!

* * *

Здзічэлы яблыневы сад,
Зарослы пылам і спякотай...
Усё часцей — ад шляху ўпотай —
Адсоўваю я далягляд
І ўслухваюся ў цішыню
Яго няўпэўненага росту:
Як колісь, агароджа ўзросту —
Не перашкода варанню.

Адно: цяпер яны ляцяць
Не чорнай зграяй, чорнай хмарай,
З усіх, як ёсць вакол, абшараў
Сюды, у сад майго жыцця.
Майго маленства! — назаўжды
Пакінутага сярод лета
Перш мной, а потым цэлым светам,
На ўсе пражытыя гады.

З іх вышыні й гляджу назад,
Праз хваляванне і пяшчоту:
Дзяўчынка —
Ў дзень, у лёс журботны
Бяжыць праз яблыневы сад.

* * *

На ўсемагутны крыж пакут
Не памяць азірнецца,
А думка, што магчымы цуд,
Хай не ў жыцці — па смерці.

І доўжы шлях ці скарачай,
Табе тваё прыдасца:
Не ношка ціске, а адчай,
Не сэрца хлусіць — шчасце.

У сэрца ўсе правы на цуд,
На просты цуд даверу,
Яго пакута — не ў асуд,
Пакута — проста мера.

Чакання мера, ці граху,
Ці знойдзенае веры...
Стагоддзі, дзён іх церуху
Не вымецеш за дзверы.

І — вось той ранак, і той крыж,
І тая кроў жывая! —
А ты, зняможаны, маўчыш
І вочы закрываеш...

* * *

Схліснуліся вятры — і ў глыбіні,
Дзе ўгадвалася сонца, ўспухла неба,
І жар яго на міг расплавіў срэбра
Аблокаў, патанаючы ў агні.

Агонь — а гэта рос агонь! — кіпеў
Так ярасна, так злосна-ашалела,
Што ўсплёскі пены раскалёна-белай
Абпальвалі сівыя кроны дрэў.

Маўчалі дрэвы, і ў маўчанні іх
Таіўся жах ці прадчуванне жаху:
На апусцелым скрозь да неба шляху
Клубіўся час укруг слядоў сваіх.

Клубіўся час, і ў вогненных клубках,
Здавалася, згаралі не імгненні —
Вякі, і іх загадкавыя цені —
Пахістваў на мурах сваіх абсяг.

Іх цені, перш чым воблік свой явіць,
Знікалі, растваралісяў прадонні,
З якога раптам вырваліся промні,
Халодныя, як джалы бліскавіц.

Я чула, як зрастаюся з зямлёй...
Душа мая, аглухлая ад болю,
Рванулася, застыла над сабою —
Над тым прадоннем, што палала ў ёй.

* * *

*Дазвол на праўду? На адкрытасць?
Ды стане мужнасці пяру
З пагардаю адпрэчыць літасць
Да тых, хто быў «не ко двору».
Мой двор не там, дзе спрэс па рангу,
Па месцы ў спісе пазнаюць
І слоўную цяжкую брагу
Да кожнай стравы падаюць.
Не там, не ў тым ілжывым свеце,
Што сам сабе хвалу збіраў...
Птушыны грай будзіў дасвеццем
Бязмежны гон майго двара.
Птушыны грай, і спеў даёнак,
І смех жанок, і крык дзятвы,
І звон, які губляў рамонак,
Прыгнуты ветрам да травы!
Будзённасць з'яў, і справ, і зносін
Адвеку вызначана тым,
Што пацвярджала ў кожным лёсе
Уладнасць праўды, праваты.
І дабраты! Не той, публічнай,
Адкрытай толькі напаказ,
А непрыкметнае, крынічнай,
Што ўсякі раз ратуе нас.
Што не пытаецца прычыны,
А мкнецца веру ўваскрасіць...
Мой двор — зямля маёй Айчыны,
І як, скажыце, ёй схлусіць?*

* * *

Што воля для таго,
Хто вечна не гарбеў
У ковах ланцугоў,
Скаваных для сябе?

Хто не шукаў нягод?
Ад сэрца не ўцякаў?
Не выдзіраў штогод
Па сцежцы з бальшака?

Не саграваў агонь,
У неба не ўмярзаў?
Што воля для таго,
Хто смак яе не знаў?

У роўных берагах
Заўсёды менш вады...
Нахлынула туга —
Адхлынулі гады.

Ні красак, ні снягоў:
Адно сляды твае...
Што воля для таго,
Хто паспытаў яе?

У кроку ад бяды
Не здраджваюць багам...
Адхлынулі гады —
Нахлынула туга.

* * *

Горкі цукар падману дамешваю ў каву,
Пагаджаюся ўсмешліва: трэба глынуць
І вярнуцца ў няўтульнасць самоты, да справы,
Не згадаўшы, што выпіла — п'ю! — каламуць.

Не згадаўшы, што п'ю яе кожнага ранку,
Каб давесці, давесці сабе і яму:
Варта стаць ля акна і адкінуць фіранку —
Сонца будзе свяціць спадзяванню майму.

Сонца вытча бязмежжа, і ў гэта бязмежжа
Пабяжыць мая сцежка насустрач тваёй,
Абмінаючы лёсу вартоўныя вежы
І гады, што вось-вось зарастуць цішынёй.

І гады... Ах, як хочацца верыць, паверыць
Не гадам, а імклівай сцяжынцы ў гады.
Толькі дзе ж яго гэтулькі сіні намераць,
Каб хапіла на гэты імпэт маладу!

Не дакука ў паглядзе, а вера і мука:
За акном — беспрасветны асенні туман...
Горкі цукар падману, а ўсё-такі цукар,
Мо якраз і ратуе душу той падман.

* * *

Няма душы? Тады няма нічога:
Не для таго ж прыходзіш з небыцця,
Каб накарміць і тым змагчы трывогу
За жорсткую няўдобіцу жыцця.

Няўдобіца няўдобіцай... Адвеку
Наперад не намераеш свой шлях,
Не ўкрыешся ні смехам, ні спадзеўкай
Ад часу, што ўкарочвае абсяг.

Абсяг і шлях! Як ні марудзь ля ганка,
Наперадзе, за колькі крокаў,— змрок,
Такі ж, як ззаду, за парогам ранка,
І марна дакараць бяссілы зрок.

Ён, зрок, не вырве з бездані былога
І промня вечнасці, як спіць душа.
Няма душы? Тады няма нічога,
Апроч хлусні, салодкае спярша...

Не, не, і ў казках не адно багацця
Шукаў, няўцямна прагнуў чалавек:
За нешта ж радасцю ці смуткам плацім,
Для нечага ж вытоптваем свой век!

* * *

Гады? Хто лічыць на гады?
Цяжэюць што ні крок хвіліны,
І ўжо не абмінуць бяды
З адважнай лёгкасцю: павінна!

Яно павінна, ды салжэ
Былому й будучаму ўсмешка:
Бяда не ўсмешку сцеражэ,
А сцежку, стомленую сцежку.

І колькі ні ўсміхайся ёй,
І колькі ні тлумач пра крылле,
Чакае — і пасля зямлёй,
Як кожнага, ад неба ўкрые.

Як кожнага... Адна з уцех,
Бяскрыўдных і таму адвечных:
Не ставіць вех — не зносіць вех,
Час для жывых заўжды сустрэчны.

Гукай, як голас маладзы,
Жыві, як не баішся платы.
Гады? Хто лічыць на гады
Удачы, спадзяванні, страты?

* * *

У любой прычыны ёсць прычына,
На любы вузельчык — сем вузлоў...
Што прасцей: любоўю да Айчыны
Апраўдаць няпраўду, глупства, зло?

Апраўдаць — і, значыць, апраўдацца
(Хто ў жыцці памылак не рабіў!),
Апраўдацца часам, шляхам, працай,
Тым, што родную зямлю любіў.

Што прасцей! Мы ж так наіўна верым
У любоў сваю, ў сябе саміх,
Што даўно і безаглядна мерым
Ёю кожны дзень свой, кожны міг.

Гэта ж мерка — мерка любавання,
Тут даволі слова, колькіх слоў,
А любоў — памкненне, парыванне
Сцвердзіць шлях свой,
лёс свой, зноў і зноў.

Зноў і зноў, як колісь дзед і прадзед,—
Не за кошт зямлі, за кошт выгод.
Мо яно і цяжка — жыць папраўдзе,
Але ж праўдаю жывы народ.

Праўдаю будзённай, не параднай,
Горкай, а то й крыўднаю падчас —
Скрозь было: калі маўчала праўда,
Пакідала будучыня нас.

* * *

Людзі верацъ толькі славе?
Толькі смерці! — вось што сумна.
У жыцці будзённа-тлумным
Толькі смерць пярэчыць яве.

Толькі смерць — няхай часова —
Рушыць будняў круг магічны,
І ў святле яе трагічным
Набываюць сілу словы.

Лёс, вяршыцель лёсу, геній...
Скрозь пазнілася прызнанне,
Хоць па завядзёнцы даўняй
Абяцала: шлях паверне.

Шлях паверне! На кладзішчах
І зямлі стае і сонца,
І — на ўсе бакі — бясконцы
Вецер, вецер, вецер свішча.

Гэты вецер — тая ж слава:
Ні напіцца, ні сагрэцца...
Людзі верацъ толькі смерці.
Людзі помняць толькі справу.

* * *

А сямі вярхах,
А сямі купалах —
Не сабор,
а дзень,
Які рос з надзей,
Не адзін век рос
Цераз сем нябёс,
Цераз сем замоў
Ад сямі грахоў.

Рос —
ва ўсе званы
Укруга званіў,
Не да службы зваў,
А да добрых спраў.
І як хто не чуў —
Слугаваў мячу
І таму
з багоў,
Хто пракляў агонь,
Хто пракляў любоў,
Каб займець рабоў...

А сямі вярхах,
А сямі купалах —
Не сабор,
а дзень,
Куды шлях ідзе,
Каб збудзіць званы
Даўняй даўніны
І адным з нябёс
Увянчаць наш лёс,

А якім з сямі
Ўведаць нам самім,
Не цяпер, пасля,
Як дагонім шлях.

Як дагонім шлях...

абжываю сваё адзіноцтва...

* * *

Абжываю сваё адзіноцтва,
Свой спакой, прамяністы знарок,
Каб хоць вонкава мець паўнамоцтва
Не прыняць аніводзін папрок.

Каб хоць вонкава, знешне паходзіць
На жанчыну, што знае любоў:
Колькі ўсмешак ці слоў, пры нагодзе,
Колькі згадак пра дом, пра сяброў...

І — ніхто не заўважыць падману,
І ніхто не спытае, чаму,
Прыкрываючы ўсмешку, як рану,
Суцяшальнай рукі не прыму.

Людзі звыкнуцца: добра і добра!
Кожны іншае славы жадзён...
Абжываю свой воблік, свой вобраз,
Больш прыдатны для сённяшніх дзён.

* * *

Не тое горка, што вятры
Любы праменьчык сонца гасяць,—
Душа не можа назапасіць
Цяпла апошнія дары.

І як прымусіш? Недавер
Пусціў карэнне і разросся,
І на працягу года — восень,
І сум высочвае, як звер.

Мой даўні сум... Ён зноў і зноў
Блукае ўкруг мяне паныла,
Чакае, калі я без сілы
Ўпаду і выракуся слоў.

Слоў і са словамі — душы...
Ах, гэты вечны страх пагоні!
Ніводнай радасці не ўспомню,
А трэба радавацца — жыць.

Жыць і тады, калі вятры
Задзьмуць, засыплюць лісцем сонца
І дождж, халодны дождж бясконцы,
У цемру змые ліхтары.

У цемру год... Прысуд стары.
І ўсё ж не ён надзею згасіць —
Душа не мкнецца назапасіць
Цяпла апошнія дары.

* * *

Караваны хвілін... Караваны гадзін...
І пустыня... Пустыня чакання.
Быццам час не сябе, а мяне асудзіў
На бяссонне і гэта блуканне.
Мне абрыдла бяссонне, а мушу цярпець,
Мне карціць пасмяяцца, а ў сэрцы
Так спакойна і ўпэўнена гнездзіцца смерць,
Што я мушу ўсміхацца дасвеццю.

Караваны гадзін... Караваны хвілін...
Аніводнай сцяжыны за імі
Ні ў паўзмроку нябёс, ні на грэшнай зямлі.
Што мой голас у гэткай пустыні!
Нават рэха не чуе... А я не хачу
Прызнавацца, што страх не знікае,
І спрабую кагосьці гукаць, і крычу
У бязмежжа: «Каго мы чакаем?»

* * *

Шчасця сабе пажадаць?
Я пажадала б! Канечне!
Толькі і сном не ўгадаць,
Час — спадарожны ці стрэчны.

Зноў на яго скразняках
Грэю трывогу і памяць,
Шчасце ж — агонь у руках:
Як не аслепіць, дык спаліць.

Шчасце... Даволі сляпых!
Шлях, і цяжкі і крывавы,
Не абскакаць на гнядых
Лёгкае ўдачы ці славы.

Коней загоніш, а шлях
Гэтак жа ўпарта, паныла
Доўжыцца ў лёсах і днях,
Плача над кожнай магілай.

Шчасце... Мы хлусім сабе.
Хлусім, па-свойму адважна.
Возьмеш на позірк глыбей —
Жыць і пакутна і страшна.

* * *

Душа... Яе, душы, агонь нятленны,
Успыхнуўшы ад дотыку агню,
Такую асвятляе глыбіню,
Што страх перамагае захапленне.
На міг перамагае, а пагляд
Ужо чарэпкі вечнасці збірае...

Чырвона-чорнай глыбай небакраю
Да ранку потым стыне далягляд.

* * *

У чэрвені — цяпло,
У ліпені — сумёты...
Мо гэта мне назло
Блазнуе адзінота?

Ну, што ёй патушыць
За сонцам следам зоркі,
Калі яны ў душы
Патухлі, перш чым згорклі!

Ну, што ёй (смех не грэх!)
Засыпаць снегам промні,
Калі той колкі снег
Не растае на скронях!

У чэрвені — цяпло,
У ліпені — гаркота...
Няйначай, мне назло
Блазнуе адзінота.

І я сабе самой
Не веру, бо й на здымках —
Я не з табой, а з ёй,
Абрыдлай, у абдымку...

* * *

Баюся сваёй нематы.
У ёй, бы ў замшэлым прадонні,
Іржой абрастаюць кусты,
Дзічэюць каменныя коні
І ў чорных азерцах слядоў
Бялее чарэп'е былога...
А словы... О, песня з гадоў
Выводзіць любую дарогу!

І зноў над прадоннем — масты,
Дзве нашы сляпыя далоні,
І рдзеюць ад кветак кусты,
І ржуць асядланыя коні.
І столькі нястрымнай тугі
У іх нецярплівым іржанні,
Што песня звядзе берагі
Бяссоннай начы і світання —
Мой бераг і твой...
Толькі за — нематой!

* * *

Было. Было, было!
Дасюль з расселін лета
Струменіцца святло
У свет пагаслых кветак.

І змрок, і змрок з дажджом
Заліць яго не можа.
Ну, што б занесці ў дом
Пажар неасцярожна!

І ўсё спаліць. Датла.
І ўсё пачаць нанова —
Ў імя таго святла,
Што ўваскрашае слова.

І слова, і жыццё —
Ці ж мы іх падзялялі?
А з дзён, як з верацён,
Шляхамі — далі, далі...

І кожная шчыльней
Ахоплівае памяць.
Пажар не ўспыхне, не.
Хіба былое паляць?

Пагаслы кветнік. Дом.
Спакой, размяклы ў часе...
Не змрок, не змрок з дажджом
Успышкі сэрца гасіць.

* * *

Свет такі ж, як раней, малады,
Хоць імя яго болей не помню...
Памагаючы несці гады,
Абярнуліся лебедзі ў коней.

І калі я па звычцы пагляд
Падымаю, каб небу ўсміхнуцца,
Спатыкаюцца коні, назад,
Павады абрываючы, мкнуцца.

Адпушчу. І да дня не засну.
І чакаю, бы з тым адпусціла,
Што дагоняць, што вернуць вясну,
Каб забраць свае белыя крылы.

Не дагоняць. Ледзь золак у двор —
І яны з ім, і ношка на спінах,
І ў вачах памутнелых дакор...
Свет такі ж малады. Ва ўспамінах.

* * *

Ізноў баранюся радкамі...
Гады суцяшаюць: жыві,
Жывая ж — з рукамі, з нагамі,
Калі і ў гразі — не ў крыві.

Нядоля — яшчэ не няволя,
Не ў ковах галечы цяжкой.
Цяжкая — жаночая доля?
Прырода жадала такой.

І марна спрачацца з прыродай.
І марна па волі тужыць.
Жыццё не пыталася згоды:
Жывая — навучышся жыць!

А як навучыцца? З гадамі
Лягчэй захлынуцца тугой...
І зноў баранюся радкамі,
Не знаю сама, ад чаго.

* * *

Туга ў крыві, застойная, густая,
Нічым не абязболіць яе рух —
За кругам круг, за кругам новы круг,
Глыбее боль, боль у мяне ўрастае.

Мінаюць дні, гады — мінае век
Непрычаканай радасці, нязнанай...
Каго спытаць, за што я пакарана,
Хто ён, суддзя мой,— бог ці чалавек?

Як бог — маё пракляцце бога знойдзе,
Як чалавек — я палюблю яго
Усёй тугой, усёй сваёй тугой,
І тым адным сплачу свой доўг прыродзе.

Плаціць жа трэба — хоць каму! хоць чым! —
За гэта пажыццёвае чаканне,
За гэты боль, за гэта некаханне,
За гэты плач у ночы на плячы.

На ўсе бакі дарогу адпускаю,
За ўсе гады перабываю боль.
Мая туга... Яна была любой,
Цяпер — перастаялая, цяжкая.

* * *

Жыву і не чую патрэбы,
Ні жалю, ні смутку няма.
Куды ні павернешся — неба,
Куды ні памкнешся — зіма.

Зіма. Плямы ночы паўз сцежку.
Ды крык варання праз смугу...
Баліць, прымярзаючы, ўсмешка —
Ніяк адарваць не магу.

Вось гэтак, з усмешкай на твары,
Чужым, каб не студні вачэй,
І стрэнчу то будню, то мары —
Па звычцы абрыдлай хутчэй.

І толькі (заўжды падсвядома!),
Пазнаўшы ў якойсьці з жанчын
Сябе,— шчэ чапляюся словам
За нітачку горкіх прычын.

Была ж, замест стылага неба,
Прастора — была і няма.
Душу бараню: і не трэба!
І крыўдна: сама я... сама...

* * *

Небу не ачысціцца ад хмар:
У яго абрыдла-бляклай стыні
Мала сонца, яшчэ меней сіні...
Што бяссілы, цьмяны мой ліхтар!

Хукаю, адхукваю агонь,
А святла з яго — самой паўжмені:
Толькі пазбірае, згрудзіць цені —
І згасае, ўткнуўшыся ў далонь.

Зноў яго качай у далані,
Зноў прасі пашчыраваць хоць трохі:
Недзе ж у запасніках эпохі
Ёсць — напэўна ёсць! — другія дні.

Трэба верыць, верыць і свяціць
Тым, другім, цяплейшым, далячыням,
Хай агнём (жыццём!) вось гэтай стыні
За цяпло — за неба! — заплаціць.

Трэба верыць. Верыць да канца,
Да апошняе сваёй хвіліны:
Неба ўсё ж ачысціцца — павінна! —
Як калісьці лёс мне абяцаў.

я зямная,
я ўсе-ткі
зямная...

* * *

Я зямная, я ўсё-ткі зямная!..
Я два лёгкіх крылы аддаю
За сцяжынку даждлівага маю,
За трывожную ўсмешку тваю.

Гэта сцежка па сэрцы блукала
І чародкі шчаслівых надзей,
Як на волю, ў жыццё адпускала,
Гэта ўсмешка за ёй нас вядзе.

Нас! І ты мне не можаш адмовіць:
Ты далёка, і, значыць, ты — мой,
Значыць, чуеш бяссонную споведзь —
Словы-слёзы любові зямной.

Колькі ззяння ў слязах гэтых першых!
Колькі радасці ў першай журбе
Па нязбыўнаму! Побач — бязмежжа,
А нашто яно мне без цябе?

* * *

Прыручаю вечар, прывучаю
Да сваёй далоні вышыню:
Трэба ж выдраць карані адчаю
З нетраў яе, каб аддаць агню.

А то пусцяць парастак атрутны,
Не паспею азірнуцца — цень,
Чорны цень укрые ўсё нячутна...
Дзе тады шукаць вось гэты дзень?

Ён звычайны быў. З будзённым імем.
І сказаў: «Люблю!» — бы ў першы раз.
Вуснамі... Усё адно — чыімі!
Ён сказаў: «Люблю!» — і раптам згас...

* * *

Любоў, любоў... Мы клікаем любоў,
Не знаючы, якая гэта мука —
Распяць сябе і на крыжы, бязрука,
Чапляцца за жыццё няхітрых слоў.

Хай вечных слоў, ды слоў —
ні больш ні менш,
Любоў не выжывае ў іх палоне,
Як і ў набітым спомінамі доме! —
Ёй трэба воля, што не знае меж.

А гэткае — няма. Па ўсёй зямлі
Адно забытыя людзьмі распяцці
(Хто працай ратаваўся, хто закляццем)
Згадаюць, што ўлюбёныя — былі.

Былі. І ёсць. І кожны — на крыжы,
На скрыжаванні стрэчы і разлукі,
Распяты мукай, невыноснай мукай,
Спрабуе жыць — змагчы любоў і жыць.

Забіць любоў і жыць...

* * *

Душа ўстрывожана. Душа смуткуе.
Так, як смуткуе скрозь на схіле дня,
Калі вось-вось дап'е смугу цяжкую
Натомленая сонцам цішыня.

Здаецца: міг, другі — і ўсё патоне
Не ў суцемках густых, а ў небыцці,
І нават снам, абернутым у коней,
Не выплысці адтуль, не даплысці.

Цямнее далеч... Доўжу міг і доўжу!
Цямнее смутак... Слепа прагну слёз!
І горка думаць, знаць, што пераможа
І гэты міг і гэту роспач — лёс.

Узыдзе неба, ахіне мне плечы,
Азорыць сцежку, збудзіць галубоў...
Душа смуткуе, бо смуткуе вечар,
Згадаўшы словы з песні пра любоў.

Душа смуткуе, бо смуткуе вечар...

* * *

Штонач прылятае твой жораў
І кружыць ля вокнаў маіх.
Гукну тваім імем — на міг
Застыне і знікне між зорак.

І зоркі — слязамі ў вачах,
І горка ад слёз тых у сэрцы:
Мо гэтак жа холадна ў свеце
Табе, як і мне, па начах.

Мо гэтак жа страшна... Без слоў,
Без сіл — прад жыццём і любоўю...
Не, не! Ты не зведаеш болю
За гэту любоў — за любоў!

Ты — з тых, хто трывогай за свет
Шчаслівы або нешчаслівы.
Таму я штонач так тужліва
Гляджу твайму жораву ўслед.

* * *

Я столькі раз паперы давярала
Тугу па тых, каго магла любіць,
Я так гарэла — сэрца выгарала,
Мне той касцёр давеку не забыць.

Хапала позірку, усмешкі, слова,
Каб полымя ўскідалася да хмар,
Спрачаючыся з выссю перуновай,
З магутнасцю яе п'янлівых чар.

Сабе самой хвілінамі чужая,
Была агнём і клікала агонь —
І гэта сярод тых, каго пужае
І іскарка, што трапіць на далонь.

І гэта сярод тых, хто нарадзіўся,
Каб грэцца, не гарэць...
Святы гасподзь!
Аслепла перад вогненнаю выссю,
Адно каб зразумець: ад плоці плоць...

* * *

Таўро граху? На мне?
Лёс, пэўна, за старое...
Любоў — не па цане,
Калі плаціць крывёю.

Ну, што ж. Хай льецца кроў,
Хай вымывае з сэрца
Цяжкія згусткі слоў —
На сметнік іх! на смецце!

Хто сёння, ў век гульні,
То з госпадам, то з д'яблам,
Шукае чысціні?
І потым... Быў жа яблык.

Што-што, а яблык той
За плот не закаціўся.
І марна слепатой
Апраўдваць пустку высі.

Там пуста — пуста ў нас,
Наскрозь ужо, здаецца.
На скразняку ўвесь час,
Ля сэрца не сагрэцца.

І, ўцягнутыя ў гон,
Гаворым, плачам, любім
Адзін паўз аднаго,
Паўз тога, каго губім.

* * *

Усміхаюся на жаданне
Прыхаваць, прыглушыць імпэт
І паходзіць на ўсе паданні
Пра шчаслівы паэтаў свет.

Гэта ж трэба дарэшты сцерці
Ўсё, чым столькі гадоў жыла,
А жыла і, жывая сэрцам,
Ад святла яго скрозь піла.

Ад святла яго — ад любові...
О, які вясёлы пажар:
Ў кожным споміне, кожным слове
Чуеш жар, раздзімаеш жар.

Каб аднойчы — і разам! разам! —
Дагарэлі датла гады:
У няўмольнасці іх — абраза
Для таго, хто быў маладым.

Лепей разам — праз несціханы
Гул агню і пошум лісця,
Смела, гэткай вось, закаханай,
Адысці за мяжу жыцця.

Лепей разам! — каб за гадамі
Не памкнуўся дрыготкі след...
Усміхаюся на жаданне
Прыхаваць, прыглушыць імпэт.

* * *

Я не любіла. Я жыццё ляпіла
Падобным на жаночую любоў.
Ляпіла з вечных, як жыццё, памылак,
Не ведаючы, што такое боль.

Балела. Ды не так, каб да знямогі.
Я чула: калі д'ябал пераняў,
То без малітвы не ўтрымаць дарогі,
Як без аброці не ўтрымаць каня.

А дзе было душы займець малітву?
Між пошлых жартаў? У абдымках тых,
Хто спавядаў адступніцтва адкрыта?
У трэбніках прыдуманых святых?

Я не любіла. Страшна: я, жанчына,
Любіць зусім не ўмела. Не магла.
Адно што толькі волю прыручыла,
Адно што толькі сум перамагла.

Чаму ж цяпер баліць любы аскепак
Мінулага, сляпых яго начэй?
Зірну назад, на той, жахлівы, злепак,
І потым доўга не падняць вачэй...

* * *

Уратуй і памілуй сляпую, жыццё,
Я не знала дасюль, што сляпая,
Што адзіна бяссонным чуццём, пачуццём
Чула шлях і крыло небакраю.

Небакраю ці далечы... Гэта крыло
Будзе цішу студзіць нада мною,
Над усім, што было, што жыло, што цвіло
Для мяне, нарачонай зямною.

Не хачу! Уратуй і памілуй мяне,
Дай адпіць, дай напіцца любові,
Перш чым час, мне адпушчаны лёсам, міне,
Перш чым прага растворыцца ў слове.

Цуд любові... Я веру ў яго ўпершыню.
Я не знала дасюль, што сляпая,
Што не бачу, не ўбачу, як прэч ад агню,
Ад святла яго ў цемру ступаю.

Дык раздзьмі той агонь, каб да зор палымнеў,—
Перш чым прага растворыцца ў слове,
Перш чым час, мне адпушчаны лёсам, міне,
Дай адпіць, дай напіцца любові!

* * *

На вуснах апалінай чорнай,
Апёкам — сляпое «Люблю!» —
Агонь... Ува мне ён пакорны.
А вырвецца — ўсё загублю.

І так ужо рушыцца неба,
Што складвала з дзён і начэй,
І здрадліва таннае срэбра
Дажджом у далоні цячэ.

І дождж гэты радасць не спыніць —
Да мук яшчэ трэба дажыць! —
А помач... Укруг, як пустыня,
Маё адчужэнне ляжыць.

* * *

Змагацца за каханне... З кім?
З той, хто сястра мая па лёсу?
З сабой? З нахлебнікам нябёсаў,
Якому моляцца вякі?

Не, не, хай вырашае лёс,
І вырашае так, як хоча:
Ён каштаваў — і неаднойчы —
І слодыч дум, і горыч слёз.

Ён ведае ўсю глыбіню
Пакуты, што са мной сталела,
Кахання, што ў душы збалелай
Скрозь не знаходзіла агню.

І вось цяпер, калі ўва мне
Успыхнуў той агонь нятленны,
Хай дасць яму спаліць сумненні
І вырасці — або задзьме!

Лёс лепш, чым я,— не ўпершыню —
Разважыць, вырашыць, рассудзіць.
І потым... Будзе так, як будзе.
Я ўдзячна гэтаму агню.

* * *

Хіба гэта віна, што я жанчына?
Што пецъ спрабую, плачучы ў душы?
Жыццё мяне любіць не навучыла
І не пыталася, чым буду жыць.

А шлях прыспешваў: лялькі, сны, замужжа...
А клопат рос: работа, дом, гады...
І самай позняй, самай яркай ружай
Даўно не адкупіцца ад бяды.

Я не здалею палюбіць. Збаюся.
Ці не схачу адчуць сябе слабой,
Бездапаможнай, у нязнанай скрусе,
Перад любоўю і перад табой.

Згараю ў іншым полымі — слабую,
Мяне прымусілі б яго тушыць...
Я не шкадую. Бачыш: пецъ спрабую,
Не слухаючы ўсхліпванняў душы.

звыкаюся з сабой і з цішынёй...

* * *

Звыкаюся з сабой і з цішынёй,
Што раптам ува мне зазелянела,
Што прагне зацвісці і цветам белым
Асыпацца над сцежкаю тваёй.
Над лёсам... Ды прадоўжыцца твой лёс
Вось гэтай першай радасцю маёю,
Вось гэтым святам, гэтай цішынёю —
За крок ад шчасця ці за крок ад слёз!
Я не прыспешваю жыццё: ў жыцця
Са мною скрозь свае былі разлікі...

За крок ад шчасця кожны з нас вялікі,
За крок ад страты кожны з нас дзіця.

* * *

Любоў?
Гляджу на сонечны адбітак
У люстры — і сябе не пазнаю:
Ніколі не лілося так адкрыта
Бязмежнае святло ў душу маю.
Ніколі — песняй! — пошчак салаўіны
Не мкнуўся так святочна ў вышыню,
Якую лепяць словы і ўспаміны,
Агнём дапамагаючы агню.

Любоў?
Гляджу на дрогкі след далоні
На люстраной паверхні — і за ёй,
Уздыбленыя табунамі коней,
Гудуць прасторы цішыні зямной.
Дыханне ветру, водар яго горкі
Ўзрывае цішыню за кругам круг.
Згасаюць сонцы — выкіпаюць зоркі —
І доўжыцца — святлом! імкненнем! — рух.
І доўжыцца шчаслівае натхненне,
Калі вышыні і святло — ў душу,
Бы ўсё маё жыццё — адно імгненне,
Партрэт якога радасна пішу.
Любоў?

* * *

Я не баюся пачуцця,
Што затапіла ўсё былое —
Яго крывінкаю малою
Далучаная да жыцця.

І да цябе... Баюся шляху:
Ну, як, не звёўшы, развядзе?
І ты паверыш не бядзе,
Спакою, што не знае страху?

Баюся і ўсё тку і тку
З гадзін, афарбаваных шумам,
Той шлях між намі, сумны-сумны,—
Па дню, па нітцы, па радку!

І не шкадую, што згублю —
Магу згубіць! — усё дазвання.
Калі б не гэта шчыраванне,
Што значыла б маё «люблю»?

* * *

Люблю не цябе, свайго бога ў табе —
Здалёк, у маленні.
Шукаю адхлання і ўцехі ў журбе
Па волі ўяўлення.

Навошта ж чакаць, што журба адгарыць
І згаснуць жаданні,
Як можна (душа да душы!) гаварыць
Начамі — гадамі?

Як можна (душа праз душу!) зразумець:
У моўленым слове
Бяспраўная — усемагутная смерць,
Улада — ў любові.

Любові пакутнай, пакутна-цяжкой —
Адзіна сапраўднай.
Шчаслівае слова — заўжды пад рукой...
О, гэта няпраўда!

Шчаслівае слова прыходзіць тады,
Як шчасце прыходзіць,
Раней абмінуўшы чужыя гады,
Чужыя стагоддзі.

А прыйдзе — і вось ужо грэе агонь,
Запалены ў слове,
І зноўку люблю я і бога свайго
Знаходжу ў любові.

* * *

Адпіўшы ад твайго агню,
Апёкшыся тваёй самотай,
Я берагу, я бараню
Не той агонь твой, а пяшчоту.

Пяшчоту губ, пяшчоту рук...
Ён быў, наш дзень! Ён недалёка.
Ва мне ўсё доўжыцца той гук —
Той рух прасторы між аблокаў.

Прыкрыю вочы — і плыве,
Сплывае, лёгкая, як песня,
І столькі золата ў траве,
І столькі сіні ў паднябессі,

Што сэрца чуе вышыню,
І лёс прыкідваецца хатнім,
І хочацца паверыць дню —
Любому з дзён маіх астатніх!

* * *

Лебедзь белы — човен белы! —
Тоне ў люстры цішыні,
І рукой маёй нясмела
Дзень імгненне прыпыніў.

Узіраюся — да рэзі,
Да пякуча-горкіх слёз:
Што, як белы знак на снезе —
Знак, які сцірае лёс?

І пасля ніводным словам
Не азвацца цішыні,
Гэтай, зімняй, ці вясновай,
Каб лічыць пустыя дні?

І пасля... Мо страх і марны,
Ды адкуль тады ён, страх?
Неба ўсім цяжарам хмарным
Цісне, стрымлівае шлях.

Човен белы — лебедзь белы...
Мне б яго крылаты сум!
Мне б знайсці душы збалелай
Гэткі схоў ад горкіх дум!

* * *

Я сеяла надзеі, а цвілі
Ад чырвані цяжкой цяжкія макі,
Выплёскваючы свой гарачы накіп
У дзень ці ў ноч, на кожны ўздых зямлі.

І як было вярнуцца ў цішыню
Ці цішыню вярнуць зямлі згарэлай,
Не ведала я ці, хутчэй — не ўмела,
Бо сеяла агонь упершыню.

Мне думалася: колькі тых надзей,
Іх залатога, сонечнага зерня!
Адно — засеяць міг, адно паўжмені...
А дзень і ноч агонь вакол гудзе.

* * *

Паляна суніц, некранутае дзіва...
I воч не адвесці, і страшна глядзець,
Нібы сакавіта-крывавую чырвань
Не лета выплёсквае ў раніцу — смерць.

I ўжо не паспець адхіснуцца, стаіцца
I выжыць для веры ў жыццё, для жыцця:
Над ім — над зямлёй — ускіпаюць суніцы,
I плача прасцяг (ці душа?), як дзіця.

Навошта? За што? Гэта ж тая паляна,
Якую шукала і ў яве і ў снах,
Каб стрэцца з каханнем,
каб стрэцца з каханым
I водар сунічны адчуць на губах.

Адчула ж, як холад зацягвае ногі,
Бы ў багну, у дол, ад лісця трапяткі,
I горыч, атрутная горыч трывогі
Бруіцца па жылах маіх у вякі.

Навошта? За што? За каго пакарана?
Мо позна прыйшла...
Мо прыйшла дужа рана...

* * *

Хай радасць і пакута — спарышы,
Не радасць, а пакута адарыла...
Цяжкія крылы музыкі, а крылы,
Адзіна падуладныя душы!

Ледзь развінуцца — ўсёю глыбінёй
Уцягвае сусвет у вір свой зорны,
І што пужае, стала ілюзорным,
І што чакае, перабыта мной.

Працягла-таямнічы доўгі гук,
А выбухне — чуваць дыханне сэрца,
Якое не з грудзей, з прасцягу рвецца
Уніз, насустрач да прасцёртых рук.

Я кожнай тканкай памяці сваёй
Уцягнута ў бяссоннае кружэнне,
У гул яго, ў бясконцае збліжэнне
Дзвюх сцежак, двух чаканняў з цішынёй.

* * *

Не раз прыгадаю ў цішы
Дзівосна-чароўныя зыкі,
Што біліся ў пальцах музыкі
Над струнамі-снамі душы.

Хто быў ён, каму ён іграў,
І сам ён, напэўна, не помніў —
Іграў, быццам зорныя промні
З прадоння душы выбіраў.

Мелодыяй быў гэты рух,
Бясцелы, амаль немагчымы:
За ім — у мяне за плячыма —
Працяг вырастаў з завірух.

І зноўку тануў у цішы
Пад тыя чароўныя зыкі,
Што плакалі ў пальцах музыкі
Над струнамі-снамі душы.

О, мне не забыць тых мінут,
Мелодыі той непаўторнай!
Не раз прыгадаю, як зорна
Світае ў душы ад пакут...

* * *

У голасе віяланчэлі смутак
Усіх маіх гуканняў да цябе
Праз ноч, праз холад высі, не кранутай
Ніводным зорным промнем,— холад люты,
Што і на міг кароткі не слабеў.

І словы біліся ў яго цянётах,
Змярзаючыся ў камякі начы,
І падалі — і ўкруг раслі сумёты
Халоднай, спаконвечнае самоты,
Дзе ўжо мяне пільнуюць крумкачы.

Не дагукацца! Цэлы свет між намі,
І свет, і высь халодная паўзбоч...
Ты слухай замець, дзіўных гукаў замець:
У голасе віяланчэлі — памяць
Пра смутак, мною выплеснуты ў ноч.

* * *

Здрадца — лёс? Не веру. Не паверу.
Мы скаваны. Мы ў адным чаўне.
Човен тоне, але ж вось ён, бераг,
Гэткі, як і мроілася мне.

Недасяжна сонечны. Высокі.
Побач. Мы амаль што даплылі!
І, напэўна, колькі ўсплёскаў звонкіх
Данясе да берага прыліў.

Колькі ўсплёскаў, колькі згадак горкіх
Паглыне загадкавая сінь.
Каб над ёй — на міг — заззяла зорка...
Што ж, і гэта дадзена не ўсім.

Усміхаюся на ўсмешку лёсу.
Мы — сам-насам. Мы ў адным чаўне.
Човен тоне, але ж бераг — вось ён,
Гэткі, як і мроілася мне!

* * *

Не я ў адзіноце, ва мне адзінота.
Расце, разрасцецца карэнне яе —
І выцягне, высмакча з сэрца пяшчоту,
І высушыць, вытанчыць словы мае.

І як не спяшацца, не прагнуць даверу
Вось гэтых кароткіх імгненняў з табой?
Імгненне мінае — яно як адмерла:
Ні смутак яго не вяртае, ні боль.

Ні боль... Я не ўмею пазбавіцца болю.
Не ўмею. А праўду сказаць — не хачу.
Я выжыву болем і, значыць, любоўю
Ні смерці, ні памяці не заплачу.

... не знаю бога – і малюся богу...

* * *

Не знаю бога — і малюся богу,
Не веру словам — і так прагну слоў!
То праганяю, то заву дарогу —
І з рук кармлю любога з салаўёў. —

Любога — не свайго! — і гэтай мукай
Плачу за той адзін шчаслівы дзень,
Які спрабуе размяняць разлуку
На залатыя іскаркі надзей.

Успыхвае надзея — і згасае,
Ціішэе боль — і ўспыхвае глыбей.
І ўжо здаецца: песня ўваскрасае,
І ўжо здаецца: шчасце пры табе...

Я помню, я згадала б гэта шчасце
І адалела згадкаю тугу —
Адно што ні пазычыць лёс, ні ўкрасці
У шчаслівейшай песні не магу.

* * *

Сады лятункаў...
Колькі іх згарэла
З карэннямі, датла,
Ў маёй душы!
Іх прах, іх попел,
Мёртвы, пачарнелы,
Сляпіў мяне
Ці свет вакол тушыў.

На міг, на дзень...
А ўжо жыццё мінае!
На колькі вёрст...
А ўжо зямлі няма!
Любоў прыйшла,
А чым стрaчаць, не знаю:
Згарэла ўсё —
Спаліла ўсё сама.

Адно што позірк
Цепліцца дагэтуль,
Сагрэты
Непазбыўнаю журбой.
Ды што журботнае цяпельца —
Лету?!
Вось і любоў
Не кліча за сабой.

Прыйшла. Збудзіла боль.
Збудзіла песню.
Адкрыла бездань,
Над якой іду
Па кладцы веры

Ў новае прадвесне,
І сочыць:
Упаду ці не ўпаду.

Вось і любоў
Не верыць ва ўсяўладнасць
Слоў, што маглі
І не ўтрымалі час,
А прывялі яе
І вып'юць радасць
І горыч стрэчы —
За мяне... За нас.

* * *

Ламаўся дзень, як лёд у крыгалом,
Ламаўся кліч, упушчаны ў парозе.
Рванулася — і выплеснуўся позірк
Балючым, перастоеным святлом.

Ты зразумеў. Ты ўбачыў мой спалох.
І прыгарнуў, гарнуў мяне далонню,
Плячыма захінаючы прадонне
Там, дзе дагэтуль жыў звычайна бог.

* * *

Шматок святла — з далонь,
А сэрца чуе: неба!
Не дзень, яго агонь
Застыў, з'інеў у вербах.

І варта мне адно
Счакаць, стрымаць дыханне —
Дзень стане новым днём
Жыцця майго, кахання.

А я бягу — сама —
Насустрач той лавіне
Начы́, ў якой зіма
Са мною разам згіне.

Бягу, каб пераняць
Не сцежку, кліч балючы...
Звіняць — не адзвіняць
Ільдзінкі зор над кручай.

Расце, цяжэе гул:
Даўно павінна ўпасці,
А ўсё бягу, бягу
За смерцю, як за шчасцем.

* * *

Каб раптам уначы прачнуўся дзень!
Я чула: ён атросся ад падзей
І, нацягнуўшы неба на падрамнік,
Вясёлым пэндзлем у жыццё макнуў —
І сонца пацякло па палатну
Празрыстымі сцяжынкамі світання.

Я чула: ён мяне пацалаваў —
І зацвіла пасохлая трава,
І зацвіло над яблыкамі голле.
Кружыўся горад. Плыў праз горад сад
Кудысьці ў прамінулае, назад,
Уцягваючы ў гэты рух наўколле.

Рух, паслухмяны волі мастака...
Я чула, як кранался рука
Маёй шчакі, павекаў, срэбра ў грыўцы,—
І спрабавала затрымаць яе,
Пазнаць, прачнуцца... Ночы не стае.
Звычайны дзень спяшае паўтарыцца.

* * *

Не верце люстэрку: мая сівізна
Душы не кранулася і не кранецца.
Старая няпраўда, што толькі вясна
Усмешкай снягі ператворыць у квецень!

І я гэта ўмею. Таму халадоў
Зусім не баюся. Хай зімы, хай сцюжы!
Мне хопіць цяпла, каб на сцежках гадоў,
Паўзбоч іх, цвілі, усміхаліся ружы.

Мне хопіць цярпення не ўведаць таго,
Натхненнем ці болем плачу я за ўменне
З усмешкаю несці ў далонях агонь —
Адтайваць, засвечваць, расквечваць імгненні.

Пакуль ён палае — усюды вясна:
У згадцы, у мары, у доме, у свеце!
Схавайце люстэрка. Мая сівізна
Душы не кранулася і не кранецца.

* * *

Свет сонечны і малады!
Я адганяю згадкай згадку
І ўсё лічу, лічу гады
Штораз наноў, штораз спачатку.

І не хачу зманіць — зманю,
Каб выйшла: не гады не ўспомню,
А гурт чужых шалёных коней
У споміны не заганю.

Стрымаю аднаго — другі
Наўцёк кідаецца імкліва,
Уцекача ўхаплю за грыву —
Заб'ецца трэці ў трысцягі...

І так бясконца. Так штораз.
Не звабіць ні гады, ні коней.
Яшчэ б, калі сатканы з промняў
І шлях, і высь над ім, і час!

Як і раней, як і заўжды,
Свет апантаны маладосцю,
Жыццём, імпэтам маладым —
І справа не ў маім узросце.

* * *

Сасновы бор — як вечавы сабор,
Між мной і небам, вечнасці адкрытым...
Не знаючы ніводнае малітвы,
Шапчу тваё імя, душы ў дакор.

Шапчу ўсё зноў і зноў — каторы раз! —
Па-святатацку, пэўна, недарэчы,
А дзіва адбываецца: ў адказ
Званом азваўся, скалыхнуўся вечар.

І звон, задумліва-ўрачысты звон,
Паплыў, панёс імя тваё ў бязмежжа,
Насустрач сонцу іншых, новых дзён,
Такіх жа чыстых і іскрыста-снежных.

Табе пашчасціць стрэціць тыя дні!
Не знаючы, што я ўжо заўтра страчу,
Стаю перад бязмежжам вышыні
І плачу, ўпершыню так светла плачу.

* * *

Прыходзіць каханне, і словы
Нямеюць у ковах яго,
Хоць гэтыя лёгкія ковы
Для віду, не болей таго.

Хутчэй ужо лёгкія крылы,
Два лёгкіх, як цені, крылы:
Пад імі — калыскі й магілы,
Над імі — вякоў купалы.

Відочна: над імі, пад імі...
А як зазірнуць у душу,
Дзе словы, заклятыя імем,
І імем не разварушу?

І каб жа адно анямелі! —
Баляць у сваёй немаце,
Як скрозь у жыцці не балелі,
А боль іх расце і расце.

І нельга трываць, і трываю,
Без жалю, сама прад сабой:
Даўно толькі болем жывая,
Баюся, што страчу і боль.

* * *

Ружа ў келіху... Гэта было.
У мяне яна ў келіху ранка,
На акне, што ляціць у святло
За сарванаю ветрам фіранкай.

Я баюся ступіць да акна,
Удыхнуць яе водар гарачы
І, схмялеўшы нібы ад віна,
Зразумець, што не шчасце я страчу.

Значна болей, чым шчасце,— сябе,
Патушы я вось гэта цяпельца...
Хай не рух мой акно разаб'е,
Хай не ранак расплёскаю, сэрца!

Ёсць жа права — жыццём аддарыць...
І ніхто не асудзіць — не зможа! —
Покуль гэтак адчайна-прыгожа
Ружа ў келіху ранка гарыць.

* * *

Зноў сонца ў паўнеба. І страшна,
Што доўжыцца, доўжыцца міг:
Успыхваюць пацеркі з яшмы
За дотык ад вуснаў тваіх.

І потым — ні вусны, ні пальцы
Не могуць сабраць іх святло
І нам тым святлом апякацца,
І нам... Што было, то было!

І сонца ў паўнеба. І неба,
І той, ім асветлены міг.
І спамінаў чыстае срэбра.
І пацеркі з яшмы да іх.

А потым... Нічога, што потым
На тысячу вёрст — ні адной,
Якую б не мецілі слоты,
Са мной тваё сонца, са мной.

На кліч адгукаецца памяць —
Зямная між згадак зямных! —
І пацеркі ціха ўздыхаюць
За дотык ад вуснаў тваіх.

* * *

Салоўкам абернецца сад,
І ноч яму стане гняздоўем,
І я, як жыццё ўжо назад,
Убачу сябе маладою.

Такою, якою ў жыцці
Была толькі ў песні, у слове:
Усмешка ды два азярцы
Вачэй — на сцяблінцы любові.

Усмешка ды ззянне вачэй,
Асветленых шчасцем да донца...
Дагэтуль над сцежкай цячэ
З дня ў дзень — пацяжэлае сонца.

Дагэтуль, слабей і слабей,
Імкнуся з гарачага гулу...
Так доўга чакала цябе,
Так верна: жыццё прамінула.

* * *

Учора і заўтра... Заўжды.
Што вечнаму вечнасці межы!
І міг, і стагоддзі належаць
Бяссонным шляхам маладым.
Любоў адагрэе любоў —
І ў згаслых, знявераных сэрцах
Гняздуюцца зоркі, і вецер
Мяняе на іх галубоў...
Прабач нас, любоў!

Учора і заўтра... Заўжды.
Што высілкі смерці — жываму!
Паспець бы адвесці ад дому
Пагрозу сусветнай бяды,
Любоў адагрэе любоў —
І ў змрочным, знявераным свеце
Вяснова ўсміхаецца квецень,
І неба — адно з галубоў...
Прабач нас, няўдзячных, любоў!

душу гняце бездапаможнасць слоў...

* * *

Душу гняце бездапаможнасць слоў,
Бездапаможнасць веры ў іх уладу.
У суддзях праўда, раскашуе — зло,
Ў пашане талент, хціўцы — пры пасадах...

І што тут зменіць абяцанне змен?
Што абароніць вернасць запаветам?
Міжволі ўспомніш дзедаўскі бязмен,
Які хацеў узважыць сілу ветру.

На тое й вецер, каб ірвацца з рук,
На тое й сіла, каб не мець спачыну...
Бязвер'е ж — сіла, што не знае мук,
Не помніць мук, прынятых за Айчыну.
Прынятых тымі, хто папраўдзе жыў,
Змагаўся праўдай, словам яе кожным,
І за яе сканаў — не на крыжы,
На скрыжаванні бальшакоў астрожных.

Хто сёння не збаіцца мук (хто з нас?)
За праўду і Айчыну? Час паўпраўды?
Але ж ён наш, ён намі створан, час,
Такім, які б усё і ўсіх апраўдваў.
Вось і апраўдваў. Вось і апраўдаў.
Няма ні вінаватых, ні герояў.
І страшна адмахнуцца — не бяда! —
І страшна думаць: пойдзе на старое...

* * *

Пад дождж! — і далей ад былога,
Ад думак, што стрэла бяду
І, ўзяўшы на плечы дарогу,
Па крузе ішла і іду.

Што ведала толькі пакуту,
І горкі, цяжкі яе чад
Атручваў любую мінуту...
Так, можа й, зашмат было страт.

І ўсё ж не яны вызначалі
Мой лёс і пражыты той дзень.
Заўжды ўраўнаважвала шалі
Бязважкае ззянне надзей.

І сёння знаходжу ў тым ззянні
Зярняты далёкіх часоў.
Ім вырасці б! — да каласоў! —
Да слоў! — калі дождж перастане...

* * *

Азваўся лес на ўсплёск начнога ветру,
Азвалася душа на ўсплёск галін —
І ў паўпразрыстым трапяткім паветры
І цені і ўспаміны ажылі.

Спляталіся бязважкія іх рухі,
Ледзь чутна прырастаў да ўздыху ўздых,
І выпрастай я, выцягні я рукі —
Адчула б цёплую бясцеласць іх.

Але і я была скавана ноччу
І знала: гэту скруху не змагчы,
Хоць успаміны — чыста па-жаночы,
Праз слёзы,— усміхаліся з начы.

* * *

Падманнае цяпло,
Падманная дарога,
Якой яно сцякло
У снежную аблогу.

Ступіла ўслед — і след
Павіснуў над прадоннем,
І з крыкам сцяўся свет
Да знічкі на далоні.

Заціснуўшы далонь,
Чапляюся адзіна
За боль, за той агонь,
Які ўтрымаць павінна.

Павінна. Ды і ў сне —
Боль проста невыносны!
Я падаю. У снег.
Праз воблакі і сосны.

Чакаю, што вось-вось
Прачнуся... А бяссонне
Ўздыхае над наскрозь
Прапаленай далонню.

* * *

Начное рэха гулкае качае
Маё маўчанне — і ўздыхае ноч,
Пачуўшы крык, бяссонны крык адчаю:
Няма, няма прытулку — неба ўзбоч.

А неба рушыцца, яно ў разломах
Аголена да самай глыбіні,
Дзе зорная струхлелая салома
Згарае ў чорным ледзяным агні.

Яна згарае, а на мне — апёкі,
Як потым пустка чорная — ва мне.
Нібы ўзапраўду шлях мой адзінокі
Не ў цішыні, а ўвышыні на дне.

Нібы ўзапраўду я адна страчаю
Прарочы міг жыцця — і міг той знік...
Начное рэха гулкае качае
Маё маўчанне і маўчанне — крык.

Мой крык, мой плач па тым, хто навучыў бы,
Як не ўпусціць ні шанец той, ні міг.
І быў жа выбар! Быў у ночы выбар! —
А не кранула споміна ў маіх.

* * *

Такі скразняк — хістае храм начы,
І ў гуле тоне душаў шматгалоссе,
І дзе чый плач, і за каго хто просіць,
Не ўчуць і, значыць, не дапамагчы.

А я кружу ў ім, не рукой — душой
Кранаючыся самае пакуты,
Бясцелай, у бясцелы змрок закутай
І міг таму назад яшчэ чужой.

Як спалучае ўсё, як родніць боль!
Жывая сярод мёртвых, я малюся
За іх, за ўсіх, хто пахаваны ў скрусе,
Не помнячы, што плачу над сабой.

Што плачу... Быў жа, быў ён, добры знак —
Знак Арыёна над бяссонным лёсам!
Пагляд хіснуўся — і паўнеба зносіць,
Адносіць у мінулае скразняк.

Кідацца следам? Біцца ў далячынь?
Жывая сярод мёртвых, я — ў палоне
Іх галасоў, іх вечнага бяссоння,
Пакуль стаіць ён, гэты храм начы.

* * *

Ноч. Той міг, калі зямная шыр,
Камянеючы, на плечы душыць,
Калі зоркі, як чыесьці душы,
Ціха плачуць у маёй душы.

І ніводзін кліч, ніводзін гук
Праз журботны плач іх не прарвецца.
Пуста ў садзе. Пуста ў цэлым свеце.
Адзінота горнецца да рук.

Хоць нічым ужо адна адной
Мы даўно дапамагчы не ўмеем,
Зноў, абняўшыся, пакуль заднее,
Прасядзім у ночы пад сцяной.

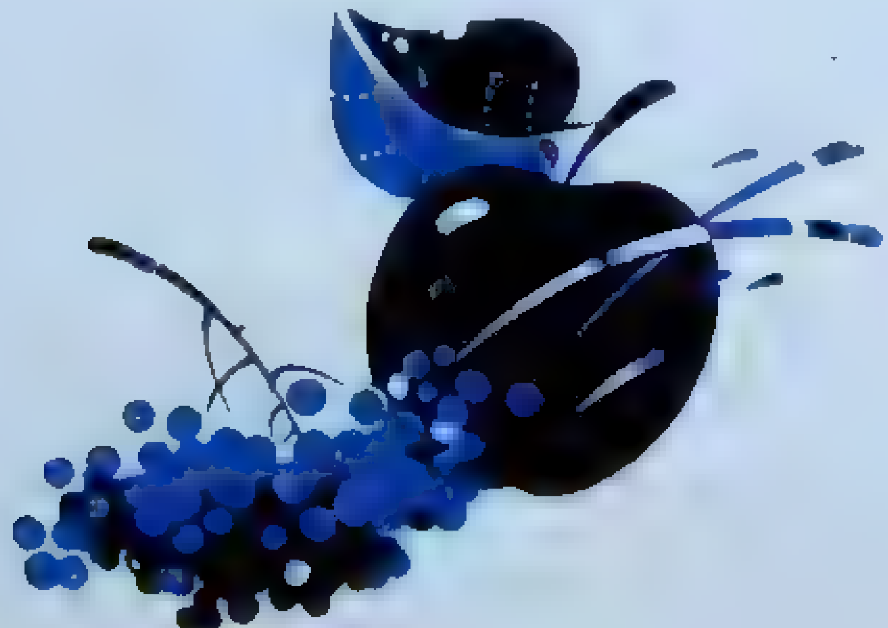

* * *

Я адганяю птушку ад пляча —
Яна вяртаецца, і крык падоўгу
Між мной і небам, як між мной і богам,
Выплёсквае, расплёсквае адчай.

Сляпы адчай... Адкуль ён, гэты страх?
Жыццё — па крузе, я за ім — па крузе,
На кожным кіламетры — моцны вузел,
Каб загадзя не абарваўся шлях.

І сіл стае, і ўпартасці стае
Ісці далей — якая ў тым пазыка?
Я заплаціла напярод музыкам
За свята, за праводзіны свае.

Дык хай іграюць весялей, грамчэй —
Не ўсё ж мне слухаць гэты крык ганебны!
Душа? Я азіраюся на неба —
І адганяю птушку ад плячэй.

* * *

Душа мая лёгка трапляе ў сіло
І б'ецца падградам камення падоўгу...
Святло ў ёй, крычаць, а навошта святло,
Калі на крыжы мы распнулі не бога?

Усмешка Джаконды, крычаць, а адкуль
Усмешка Джаконды ў паэткі з-пад Мінска,
Жыццё якой вынесла матка з-пад куль,
Труну для яго абярнуўшы ў калыску?

Навошта? Адкуль? Паспрабуй адкажы...
І вось ужо ўсмешка мая на паўтвара,
І я, нібы ўскрэсну пасля, на крыжы,
Ступаю насустрач убачанай мары.

Ступаю па крыках, па ўдарах цяжкіх,
Па стрэлах сяброўскае перасцярогі:
Ён мой, гэты міг, гэты ранішні міг —
Ён варты любое другой перамогі.

Натоўпу, які загароджвае шлях,
Відаць мая ўсмешка, а ўсмешку не сцерці!
Пасля... Ды няхай што заўгодна пасля,
А гэты вось міг памянуць і па смерці.

* * *

Гарачымі кляновымі лістамі
Засыпаны да самых вокнаў дзень,
І дзе той шлях, які б пайшоў за намі,
Не вызначыць ніводная з надзей.

У памяці ж — ні восені, ні клёнаў,
Ні чырвані, гарачай як кранущь:
Парыпваў снег, над ім сцюдзёна-цёмна
Пагойдвалася неба каламуць.

І ў той цяжкой, глыбокай каламуці
Танулі зоркі і ўначы і днём:
Дагэтуль звон іх, плач жалобны чуцен...
А тут — усё палае за акном!

Палае, палымнее, абгарае —
Адно паглядам неўзнарок крані.
Ці то душа, збалеўшыся, ўмірае,
Ці то каханне... Што мне бараніць?

* * *

Як спяшаецца восень! Сляпая ў журбе,
Не заўважыла нават, каму я гукала,
І цяпер не давесці ні ёй, ні сабе,
Што зарана прыйшла: не яе я чакала.

Не яе, не імжу яе ў шэрані дня,
Не іржу яе штучна-разной пазалоты...
Раптам стала прыгнечваць, душыць цішыня,
Раптам стала адштурхваць, адпрэчваць работа.

І такая туга ў пацяжэлай крыві,
Што, здаецца, скрані, скалыхні яе згадкай —
Тут жа ўстынуць у згадку, увысь жураві,
Тут жа плач іх дрыготкі абернецца кладкай.

Не знайсці ў гэтай кладкі бакоў ці краёў —
Два прадонні злучыўшы, за небам памкнецца...
Я ўжо бачу іх, гэтых сівых жураvoў,
Чую ўзмахі іх крылаў, гатовых замерці.

Колькі крокаў — і восень, сляпая ў журбе,
Не адпусціць, ужо не адпусціць на волю
Ні пагляд мой, ні кліч мой, ні боль па табе...
Каб любоў абярнулася гэтакім болем!

Разумею: зарана прыйшлі халады
І не сэрца, а восень ва ўсім вінавата,
Але як жа запэўніць сябе — і гады! —
Што чаканне — не здрада,
а страта — не страта?

* * *

Пагляд, і дасягнуўшы небакраю,
Трымцення стромых сосен не суняў:
Ўніз, па камлях іх залатых, сцякае
Жывая, трапяткая цішыня.

Не цішынёй, іх веліччу кранута,
Міжволі ўслухваюся ў пошум крыл,
Такі халодны і такі магутны,
Што, пэўна, там, над вершаллем, вятры.

Не птушкі, а вятры. Вятры сусвету,
Набраклыя стагоддзямі святла...
І мне, смяротнай, помніць, ведаць гэта
Важней, чым помніць цеплыню жытла.

Чаму, навошта, я не растлумачу.
Зрэдчас, аціхшы прад душой слабой,
Вось так, на сцежцы, выбранай наўдачу,
Раптоўна чую крылы над сабой.

Ужо ж ёсць повязь, даўняя, старая,
Між намі — і ў адступніцтве маім...
Пагляд, ледзь дасягнуўшы небакраю,
Адступіцца, а небакрай — у ім!

* * *

Не ўратую душу. Ні на міг
Не пасмею адчуць перавагу.
Жорсткі час... Яго горкая брага
Замяшана на муках маіх.

І маіх... Паспрабуй іх адпрэч!
Можна сцежку надточваць няспынна.
А свабода? Давер? Успаміны?
Іх аднойчы не кінеш у печ.

Што з таго, што збаліцца душа,
Што аднойчы падступяцца зімы,
Што загіну? Ёсць шлях. Ён, адзіны,
За мяне, і за ўсіх, вырашаў.

лячуся халодным
зімовым
святлом...

* * *

Лячуся халодным зімовым святлом,
Гадзінамі п'ю яго водар марозны,
Гадзінамі моўчкі дзіўлюся на сосны,
Скаваныя белым загадкавым сном.

Ні ўсплёскамі вейкаў, ні ўзмахам рукі
Не рушу здзіўленне сваё трапяткое
І, пэўна, зайздрошчу іх сну, іх спакою
Прад холадам гэтым, прад небам цяжкім.

Мне гэтак не здолець. Злячуся і я
Ад страшных, ад страшна балючых апёкаў.
І ўсё-такі на папялішча здалёку
Не раз азірнецца дарога мая.

Надлом — гэта проста і толькі надлом,
Апёкі зацягнуцца — полымя ўмерла...
Згарэць бы ў ім! Я ж, паслухмяна праз меру,
Лячуся халодным зімовым святлом.

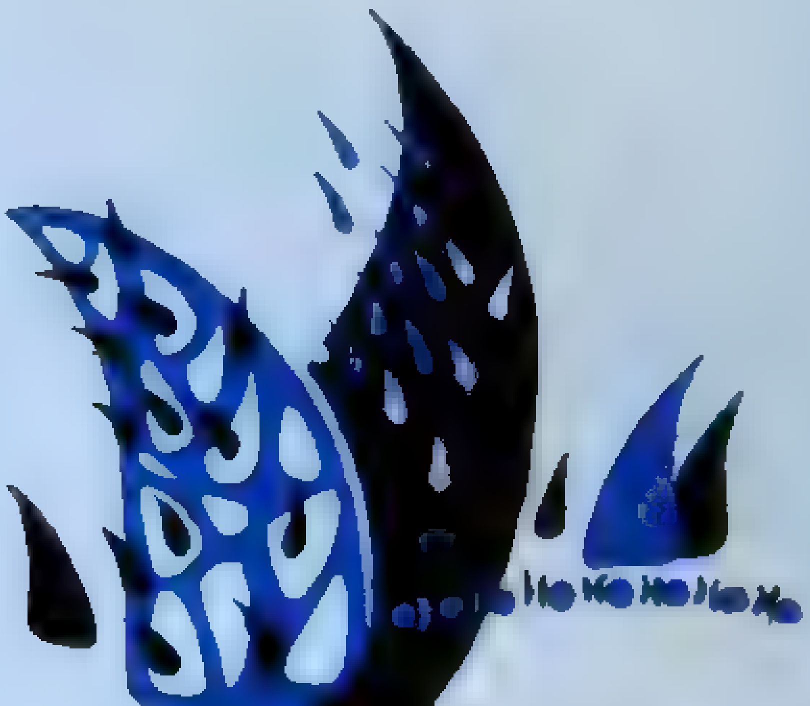

* * *

Смяюцца зоркі... Інеем іх смех
На крылы соснаў намярзае, ў звоне,
У ззянні тоне... Знаю: гэта снег,
Што за табой пайшоў, вярнуўся ў сон мой.

Вярнуўся, каб у лёсе не ад слёз,
А ад яго, ад снегу, пасвятлела.
Бывае: чорным выпадае лёс,
А снег — ён белы, ён іскрыста-белы!

Кранi рукой — вызвоньвае, пяе,
Кранi паглядам — крышыцца, іскрыцца...
Мне сніцца снег, на ім — сляды твае,
Мне зноў — каторы раз ужо! — не спіцца.

* * *

Ні шляху, ні сцежкі,
Ні зоркі за мною,
Высокім застрэшкам —
Маўчанне зямное.

Чакаць невыносна:
Я чую, здаецца,
Як вершаллем сосны
Ўрастаюць у вецер.

Як вецер калыша,
Кружляе іх цені,
І свеціцца ціша
Ў кружэнні, ў мігценні.

Святло па крышынцы
Цярушыцца зверху —
Няспынна вяршыцца
Цуд белага снегу.

І цягнуцца рукі
Да снегу, да ззяння.
Снег першай разлукі,
Снег вечных расстанняў...

* * *

Іду за поўняй, ці яна за мною
Пад вокнамі тугі маёй зямное,
І не падняць, не адарваць пагляд
Ад іх пустых вачніц, ад іх правалаў
У бездань ночы, ў цёмны гул вакзала,
Задушлівы і ліпкі, быццам чад.

Марозны чад! — ён перасядзе ў горле
І, пракаўтнуты, адзавецца болем
На кожны крок, на кожны кволы ўздых.
Я знаю. Я хачу ім апячыся
І, страціўшы, не страціць гэтай высі
Для спомінаў, адчайна-маладых.

Марозны чад... Няхай, няхай, смяротны!
І так і гэтак — шлях мой незваротны,
Дык што баяцца за сябе й яго?
Іду за поўняй, ці яна за мною,
Пад вокнамі тугі сваёй зямное,
З яе, з тугі, выносячы агонь.

* * *

Навесмы голля за акном,
Прыстылым да пагляду,
Адпрэчваюць пагляд, і дом,
І белы прывід саду.

Не сад, а лес вакол даўно,
Дрымучы, спаконвечны,
Куп'ём каменных валуноў
Зарос як не па плечы.

І што гукаць абсяг, ці шлях,
Ці памяць, як ні гукам
Не абзываецца абсяг
На стомленую муку?

Ну, што гукаць, як нават дом
Прызнаў уладу ночы?
А я гукаю і крадком
Тру, тру сляпыя вочы.

Ён быў тут, сад. Зімовы сад.
І поўня над шпакоўняй...
Мо год назад, мо век назад —
Усё адно! Я помню!

* * *

Шэры, даўкі ад горкіх слоў,
Сон бяссонне маё не здужаў:
Дзень, усплёск яго купалоў
Нада мной, адбяліла сцюжа.

І ў паглядзе — ў яго на дне,
Дзесьці ў цемры на самым донцы,
Дзе мой смутак закамянеў,
Зварухнуўся ўспамін пра сонца.

Гэта толькі ўспамін, не больш —
Цьмяны, кволы зусім адбітак,
А не сонца, і ўсё ж — і ўсё ж! —
Горыч знікла, і боль забыты.

Зноўку верыцца ў сілу дня,
Ў чысціню яго небасхілу.
Міг — і выбухне цішыня
Ветрам, пошумам белых крылаў.

* * *

Рачулка, закаваная ў ільды,
У берагах з'інела-сонных вербаў,
Не чуе, як высільваецца неба
У пошуку жывой яе вады.

Не чуе. Мроіць пра далёкі дзень,
Які яе разбудзіць, даўшы сілу
Адкінуць ковы, і няхай бяскрыла,
Няхай не з чарадой сваіх надзей,
Але падняцца, вырваць з берагоў
Сваю тугу і затапіць паўсвету —
Свет! — калі хопіць сілы і імпэту
І не ўмяшаецца ніхто з багоў.

Хоць што багі! Ім клопату стае.
Ніхто ёй не падкажа, што не гордасць,
А хваль яе чысцюткіх прахалоднасць —
Найбольшы скарб, адвечны скарб яе.
І зноў — адно паўкроку да бяды,
І я цяпло, вясну не падпускаю:
Здаецца, не рака, а я чакаю
Той дзень, той міг, што разаб'е ільды.

* * *

У голасе тваім тугі не ўчуць —
I повязь, ледзь узнікшы, прападае,
I вёрсты паміж намі не гадамі —
Бясконцымі стагоддзямі ўстаюць.

Стагоддзямі... Ну, што ім гэты боль!
Штó сум мой, і не вечны і не новы!
Дыхнуць гарачым пахам палыновым,
Узвеюць пыл і лісце над сабой.

I знікнуць. I салгуць календары,
Што тое, што было, што перабыта,
Не вернецца ніколі і забыта:
Чым менш мы просім — тым шчадрэй дары.

I я глытаю горыч гэтых дзён,
Глытаю пыл і не прашу нічога:
Абы была, абы вяла дарога
Насустрач голасу твайму, жыццё!

* * *

Не адалела долі жаночай,
Не размінуся з доляй зямной:
З ночы — бяссоння воўчыя вочы
Зноў неадступна сочаць за мной.

Толькі цяжкія вейкі замружу —
І нарастае, душыць выццё:
Чорнае неба зматваюць сцюжы —
Выюць мільёны іх верацён.

Зоркі і згадкі — упераменшку,
Доўгі, кароткі век, а ссукаць!
Воўчыя гукі, воўчыя сцежкі —
Воўчага ж следу не адшукаць.

Што ж я шукаю след гэты белы?
Што ж я гукаю, каб накарміць
Звера начнога сэрцам збалелым?
Кроў ва ўспамінах перакіпіць.

Перакіпіць — і перахварэю
Гэтым бяссоннем, зоркамі ў ім...
Доўгі, кароткі шлях, а сагрэе,
Перш чым навекі звесці з былым.

* * *

Тваё рабіны голлем заінелым
Умерзлі ў нерухомы мой пагляд,
Наўскос, слязой, спаўзае далягляд
У стынь, у морак студзяніста-белы.

Ні ўсплёску цемры, чарнаты вакол,
А стынь усё згушчаецца, гусцее,
І не ў паглядзе, не ва мне — у целе,
Чужым мне зараз, бы яно — мой дол.

Прызнай я гэта, нагадай я гэта
Хоць дрогкім рухам вуснаў ці брыва,—
І пойдзе ў рост гаручая трава
Праз снег, з-пад снегу, пад уздыхі ветру.

* * *

Тужліва
пагойдвае ноч
Пустыя
гняздоўі надзеі,
І што зараз ні напрароч,
Паверыць ужо не пасмею.

Які ні суровы мой лёс,
А з сэрца не стаў бы смяяцца,
А ты...
Ты свой ключык прынёс
І лёгка замкнуў мяне ў згадцы.

Быламу ўсё роўна, маўляў,
А з будучым нельга лічыцца...
Зямля?
Ну, якая зямля
У адданае поўні ваўчыцы?

На снезе застыне святло,
Святлом гэтым звыецца поўнач,
І згадку,
што стала жытлом,
Бяссонная ціша напоўніць.

І ні шкадаванняў,
ні слоў,
Якія б назвалі прычыну...
Любоў?
Ну, якая любоў
Ў адданае песні жанчыны?

І дні

ці стагоддзі паўзбоч —

Ад іх толькі холадам вее:

Тужліва пагойдвае ноч

Пустыя гняздоўі надзеі.

* * *

Паляны сонца. Цішыні і сонца.
Гадзіны, перарослыя ў прасцяг,
Усёй працягласцю сваёй бясконцай
Нанізаны на апусцелы шлях.

Спыняецца, спыніўся час, няйначай,
І цішыня здаецца незямной.
Услухаюся ж: хтосьці ціха плача —
Мо хтосьці з тых, што ўжо забыты мной.

Гукну — і вымярзае кліч да донца,
Ступлю — і шлях не зрушваецца ўслед...
Паляны сонца. Цішыні і сонца.
Каму ён, чый ён, хворы сонцам свет?

* * *

Пейзаж зімы ў цяжкой аконнай раме:
Аблокі — кожны, як высокі воз
На бальшаку, што ўмерзне ў рып бяроз,
Пахіленых гадамі ці вятрамі.

Яны ўжо сшэрхлі, гэтыя вятры,—
Калі не месяц, то мароз уважыў:
Ні золата, ні сіні — снег і сажа,
Скрозь снег і сажа — паспрабуй сатры!

Спрабую сцерці — лезе чарната,
І ёю, чарнатой, размыта казка,
І з-за свінцова-матавага бляску
Відаць паверхня бруднага ліста.

Засмучаная, рву яго з надзеяй
Пачаць наноў — і з шэрані ў акне
Бярозы узіраюцца ў мяне,
Шкадуючы, за што, не разумею.

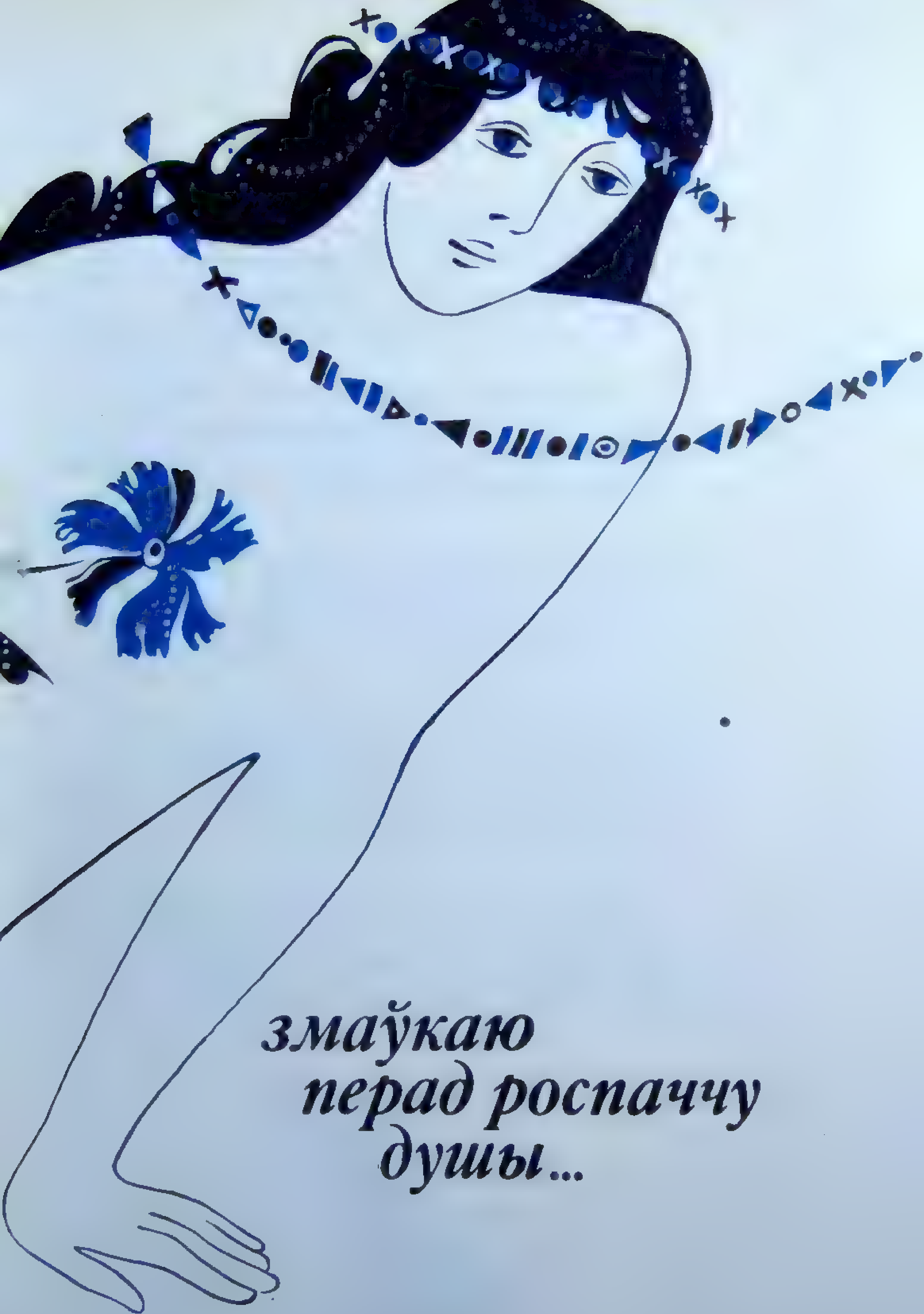
змаўкаю
перад роспаччу
душы...

* * *

Змаўкаю перад роспаччу душы,
Прылашчанай, аглухлае ад ласкі,
Ад дабраты наіўна-мудрай казкі
Пра тых, хто царства беднасцю нажыў.

О гэта царства казачных шчадрот! —
Вякі, тысячагоддзі каля брамы...
І дзе ўжо з простаю жыццёвай драмай
Праціснуцца, пралезці напярод?

Плацілі і не гэткаю цаной,
Тужылі і не гэткаю тугою,
А ўсё вакол ішло сваёй чаргою,
Што за сцяною, што перад сцяной.

Бо не было двух светаў, быў адзін,
То казачны, то будні і звычайны.
Няйначай, каб спакойна спаць начамі,
Сам усявышні іх разгарадзіў.

А я чакаю — так, як да мяне
Чакалі ўсе, хто над каханнем плакаў,—
Калі не цуду, то намёку, знаку,
Што ён магчымы, цуд, як і раней.

* * *

Смуга нагнала варання
На вершалле бярэзін —
І стала цёмна ў схроне дня:
Ні водбліску на снезе.

Глыбокі снег сцямнеў, размяк,
Пакрыўся пульхірамі,
І чорны цень крыла — як знак,
Што час адлегласць спраміў.

Дзень, ледзь заняўшыся, сшарэў
І вараннём абжыты,
І што яму, што ў ім згарэў,
Сатлеў мой шлях з нябыту!

Глыток жыцця — і зноў вакол
Сцяна цяжкога змроку:
Чужы мне свет, чужы мне дол
І водсвет дзён далёкіх...

* * *

Ні спомінаў няма ў душы, ні мар...
І што блукаць між сувязяў прычынных:
Званіцу дня абселі аблачыны —
Які ўжо з ветру соннага званар!

Пацягнецца, галінкай шкрабане
Якую з аблачын — і пазяхае,
І зноў, ледзь у адказ яму ўздыхае
Глухі абсяг, здаволена засне.

І паспрабуй крануць яго, збудзіць,
Адно спакойна, вяла адмахнецца:
Якія мары! — ён жа толькі вецер,
Якія згадкі! — ён жа зараз спіць.

Ён спіць. І звон маўчыць. І я гляджу
У гэтае маўчанне, бы ў прадонне,
Што сонца ўжо не помніць і не ўспомніць,
Я на сваім чаканні варажу.

Асмеліцца б самой за званара
Рукой, плячом, усім дрыготкім целам —
Памкненнем зрушыць небакрай здранцвелы,
Загінуць — але зрушыць небакрай!

Прачнецца звон — і згадка верне шлях,
Які дагоніць маладое лета,
Узыдзе сонца — і крыламі ветра
Абдыме мара сонечны абсяг!

Ні спомінаў, ні мар...

* * *

Я выгнала з дому былое.
Абрыдла: як куцы шчанюк,
Вылізвае цені за мною,
Гасцей правярае на нюх.

Здараецца, і не падпусціць.
А слова папроку ўшчамлю —
Ужо вінавата ў распусце...
Абрыдла! Нашто мне шчанюк?

Дарма пад дзвярыма скуголіць.
Не выйду. Назад не гукну.
Ці ж гэта — здабытая воля:
Святла не прырэжаш акну?

Не, стану нарэшце шчаслівай,
Спакойнай за новы свой крок.
Хай вецер, хай жудасны лівень,
Хай сцюжа — урок ёсць урок!

Памерзне — праявіць пакору:
Было і было, і няма!
Няма чаго згадваць, што ўчора
Бяздомнай была я сама.

Скуголіць? Змарыўся, нябога...
Занадта высокі парог...
Ступіла, гукаю — нікога:
Камусьці з нас д'ябал памог.

* * *

Мінуліся святы. Спусцелі алеі.
А ўсюды святочныя ёлкі гараць,
І тленам, жудой ад убрання іх вее:
Як свечкі быломУ... Іх нельга прыбраць.

Іх нельга задзьмуць. Гэта ўжо як вядзецца:
Самім дагарацЬ ім, самім дагарэць.
Не сёння, дык заўтра. Не скрозь, дык у сэрцы,
Што чуе, як ходзіць за мной мая смерць.

Сцярожка ступае: слядку не парушыць,

Уздых не аброніць, пляча не кране —
Цярушыць сняжок, быццам неба цярушыць,
Асыплецца неба — і час мой міне.

Я знаю. І гэта мяне не пужае.
Набыта і страчана ўсё пачуццём,
А зараз я спомінам нават чужая...
Мінуліся святы. Мінае жыццё.

* * *

Хіба разгледзець мне, хіба знайсці
Самой душы няведамыя межы?
Пагляд завяблен небам у лісці,
А след губляецца ў сумётах снежных.

І скрозь вось гэтак — сярод зім і лет,
У крузе, што сціскаецца, вузее...
І ведаю: ён мой часова, свет,
А ўсё ж, пакуль ён мой, са мной надзея.

Надзея ўсё зрабіць, сказаць, паспець —
Калі не ўсё, то ўсё, што смерцю сцверджу,
Бо ёсць жа тое, што не возьме смерць,—
Павінна быць, інакш нашто бязмежжа.

Інакш нашто чароды новых год
Гукае з цемры змучанае слова...
Жыву, каб доўжыць і прадоўжыць род,
Памру, каб дух — душу! — пазбавіць коваў.

* * *

Світанак... Трывога нябёс,
Зацягнутых хмарамі. Вецер.
Пах мора, што вецер прынёс
З былога. Пах мокрага веццяя.

Таропкія ўсплёскі хвілін,
Іх водсветы ў словах і вокнах.
У кожным акне — жураўлі,
Іх клін, нерухома-журботны.

І колькі я іх ні ганю
Паглядамі, ўзмахамі, крыкам,—
Нібыта ўраслі ў цішыню,
У хмары. І гэта нязвыкла.

Спяшалася ж восень. Сама
Усіх іх сагнала з гняздоўяў!
Сагнала... А шляху — няма
Ні ў будучыню, ні ў былое.

* * *

Цень перабытай ночы, змрочны цень
Няўклюдна засціць не акно, а дзень,
І дзень бяссіла, у адно крыло,
Спрабуе ў цемру падмяшаць святло,
Святло ўспаміну ці святло надзей...

Ён так і не прачнецца, гэты дзень!

Запаленая свечка дагарыць,
Пагаслая надзея адбаліць,
А ў цёмнай шыбе мёртвага акна —
Цямрэча, у якой не бачна дна,
Не скалыхнецца, паглыне мой цень...

Ён так і не наступіць, гэты дзень!

* * *

Не поруч, а побач ідзём,
Сцярожка адводзячы сцежкі.
І кожны цяпла не жадзён,
Сагрэты сваёю усмешкай.
І кожны марудзіць знайсці
У іншым сваё нецярпенне.
Спакойна цвітуць у лісці,
Над намі, і промні і цені.

Спакойна хвіліны цякуць,
Паўз нас, у сваю несмяротнасць.
І не перайсці іх раку,
І не зразумець незваротнасць
Свайго любавання лісцём,
Ракою, гульнёю аблокаў...
Мы, кожны, у лёс свой ідзём,
У вечара навідавоку.

* * *

Твой партрэт... А хто ты? Сябра? Госць?
Гаспадар пазалачонай рамы?
Ўласнік, што, ўлюбёны ў маладосць,
Пачуццё развешвае на грамы?

За любоў — усмешка і партрэт,
За адданасць — лыжачка даверу,
За адчай — святлом размыты след,
Што вядзе на абламаны бераг.

Ёсць хусцінка на чужы раток,
Ёсць — ад непатрэбы — таямніца...
Твой партрэт... Павернуты ў куток,
Ён спрабуе ў сне маім прыжыцца.

Ён мне сніцца! Ў рост майго акна.
Ў раме, пазалочанай заходам.
Безыменны хтосьці з палатна
Сцёр імя — з маёй маўклівай згоды.

* * *

Вецер патрэбен. Не мне.
Хмары цяжкой нада мною.
Небу... Няхай сутыкне
Хмару з цяжкою зямлёю!

Так выкрасалі агонь
Колісь багі для любошчаў:
Вырвецца вогненны конь,
Рэхам раскоціцца пошчак,

І цішыню — да травы! —
Срэбная коўдра завесіць.
Студзячы потым ставы,
Доўга ўсміхаецца месяц...

Вецер патрэбен! Цяпер.
Ну, як агонь задыхнецца?
Мне ж не разбіць недавер
Вечара, ветру і сэрца...

* * *

Заблудзілася ў сцюжы, ў завеі
Дзён, шчаслівых і сцюжай сваёй,
І малочна-густой цішынёй,
Што ад промня святла ружавее.

І не страшна цяпер прыгадаць
І пагаслае неба і песню,
Што тужыла аб вечным і веснім,
Каб разлуку тугой апраўдаць.

Апраўдала, шляхі развяла,
Ні мастка не пакінуўшы ззаду,
І гучыць, і жыве — і няпраўда,
Што паменела ў свеце святла!

Так і я не іначай як песня:
Памірала, памерла і зноў
Гэтай вечнаю музыкай слоў
Для жыцця, для пакуты ўваскрэсла.

Так і я...

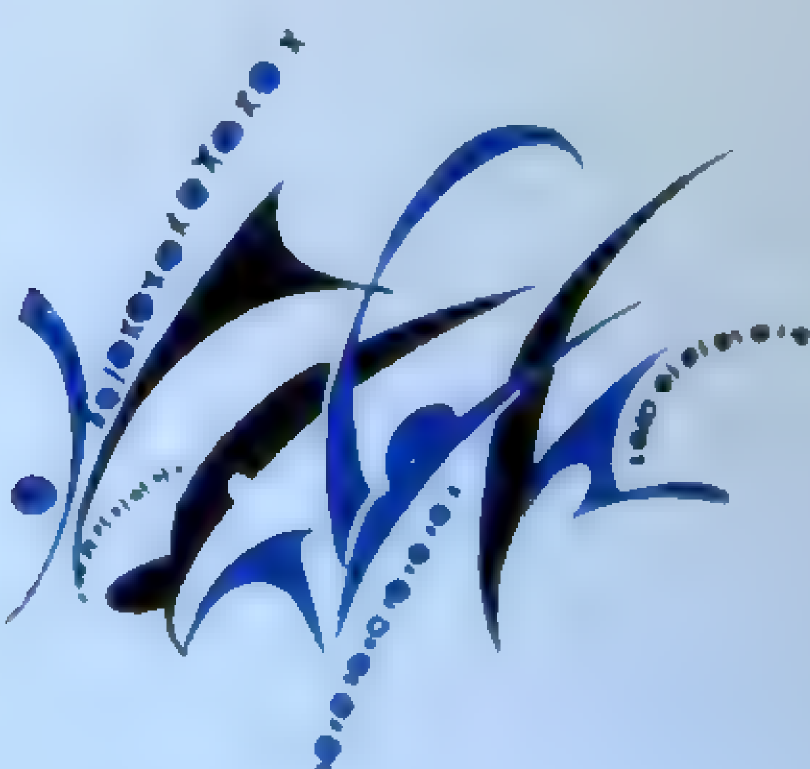

* * *

Калі б адна я так пакутна
Любіла, верыла, жыла,
Адна б і горыч слоў атрутных,
Губ не адняўшы, дапіла.

Ні кроплі б не дала праліцца —
Усё, усё ў сваю душу,
Хай нават там, у ёй, крыніцу
Святла жывога патушу.

Тушыла ж... І штораз, ледзь чутна
Азваўшыся на боль чужы,
Мацнейшы, яшчэ больш пакутны,
Ўсё ж выракалася мяжы.

Мяжа жыцця, пакуты, болю —
Хто знае гэтую мяжу!
Не смеючы прасіць паталі,
Між слоў, між горкіх слоў кружу...

не ўчуўшы горычы падману...

* * *

Не ўчуўшы горычы падману,
Гукаю не чаўнок — раку,
Што быццам з небыцця, з туману
Бяжыць насустрач чаўнаку.

Насустрач — у бязмежжа ночы,
Дзе ні агню на ўвесь прасцяг.
Ужо ж сляпы разлік жаночы:
Як ёсць прасцяг, то ёсць і шлях!

І што гадаць, куды ён мкнецца,—
Туды, куды адхон вядзе:
Пасвеціць як не зорка — сэрца,
Сустрэне як не сонца — дзень.

І будзь той дзень апошнім з краю,
Імкнуўся б гэты шлях за край.
Дык што гадаць: жыццё згарае
Ці выгарае небакрай!

Абы жыла рака і човен
Не стаў труной маёй раней,
Чым птушкаю застыне ў слове,
Якому пераржыць мяне.

* * *

Дзве вясёлкі, ад краю да краю нябёс,
Карануюць бязмежжа, і шлях у бязмежжа,
Дзесьці там, пасярод яго —
горад, што ўзнёс
Над шаломамі храмаў спічастыя вежы.
Вежы даўняй, заўсёднае веры сваёй
У далёкі — у заўтрашні! — сонечны ранак,
Які полымна будзе лунаць над зямлёй,
Ёю, гэтай пакутнай зямлёй, прычаканы.
Прычаканы?
Пытанне пужае адказ —
Рэха крокаў вяртае прасцяг з-пад аблокаў...
Колькі год (ці стагоддзяў?) наперадзе ў нас,
Не адкажа, напэўна, ніводзін з прарокаў.

* * *

Прарочым пагібель, а слухаем оды
Жыццю і любові сваёй да яго,
Любові сляпой і нярэдка бясплоднай:
Абы дагукацца да шчасця свайго!

Да шчасця...
А шчасце здрабнела, драбнее:
То свет быў малы, то — замок пра запас...
І вось ужо ўласніцкі дух сатанее
І душы, як семкі, вылушчвае з нас.

На звалках, на сметніках, разам з ламаччам,
І душам, тым душам адцятым, сатлець —
Ні сёння, ні потым ніхто не аплача
Іх смерці,
бо гэта ганебная смерць.

Над дзіцем, над родам, над людствам пагроза,
А мы пра пірог, пра пірог, пра пірог!
Не сошкай, а лыжкай, не ношкай, а возам —
Авось падкароцім якую з дарог.

Авось! І як скрозь — на «авось» не выходзіць.
І зноў не дарогу ўразаем, а час,
Адпушчаны пошуку,
росту — прыродзе,
Якая ўскладала спадзеўку на нас.

Ужо ж прычакалі, што ядзернай месай
Жыццё, ўсё жывое адчай адпяе!
Прарочым пагібель — слугуем прагрэсу,
Які ўсё вярней набліжае яе.

Атручаны рэкі, азёры, крыніцы,
Зямля калыхае гняздоўі ракет,
Хто, што нас прымусіць аднойчы спыніцца
У страху за свет, за адзіны наш свет?!

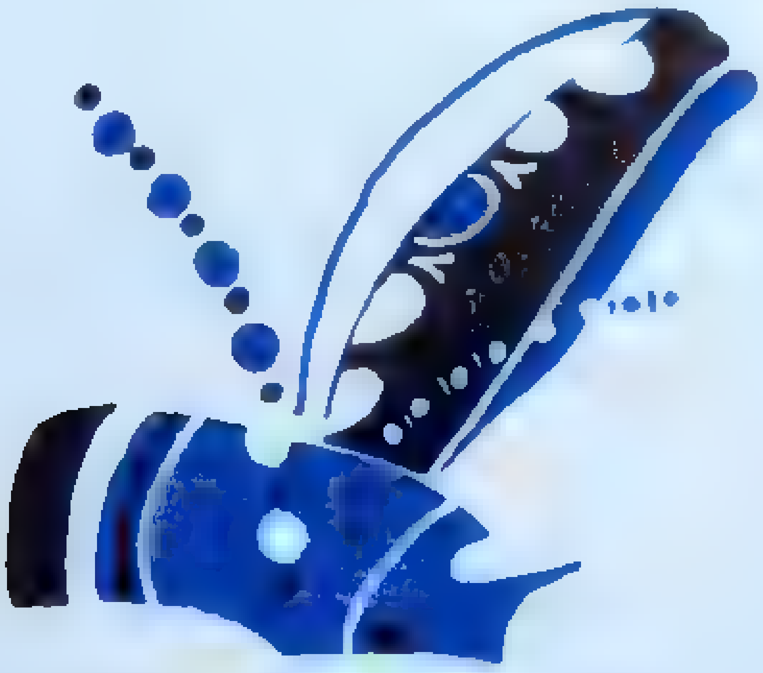

* * *

Арэлі лёсу... Зімнія арэлі!
З чародкай яркагрудых снегіроў
Праз снегавей, над белым сном бароў,
Вышэй, вышэй яны штораз ляцелі.

Вяртанне іх нагадвала разбег,
Палёт быў захапляюча-бясконцы:
Перш чым у ноч закочвалася сонца,
Яно ўмярзала ў каляровы снег.

І гэты снег кружыўся і не падаў,
І гэты снег салодкім быў на смак!
Быў... Сказана нібыта і няўзнак,
А ў гэтым «быў» — бязрадасная праўда.

Арэлі не спыніліся яшчэ,
Але снягір — адзін з усёй чародкі,
Але палёт іх гэтакі кароткі,
Што сонца, не выходзіць з-за плячэй.

Снег горкне (і гаркота тая ў сэрцы!),
Снег засыпае сцежкі і гады,
Снег гасне — і ўжо хтосьці з маладых
Спыніць, заняць мае арэлі мкнецца.

Арэлі лёсу...

* * *

Думала: свет адагрэю...
Марна. І я, як усе,
Разам са светам старэю,
Звыкшыся з тым пакрысе.

Хутка дарогу заснежыць.
Хутка. Спяшай не спяшай —
Не прадзярэцца праз межы
Ўпартага часу душа.

Межы, і межы, і межы!
Ўсё, што магла і магу,—
Рэшткаю слоў незалежных
Гнаць ад парога тугу.

* * *

Хто і за што прыгаварыў
Мяне, нявольніцу, да волі?
Ледзь вырвуся ад сцен старых,
Ледзь выракуся горкай долі,
Ужо спяшаецца яна
Абнесці раніцу сцяною.
І тая, новая, сцяна,
Вышэючы, ідзе за мною.

Сцяна... О, колькі іх было,
Высокіх, непадступна-грозных,—
Упару палюбіць палон
Або зайсціся ў мольбах слёзных.
Дык не! Зноў буду біцца ў цвердзь,
І разбівацца ў кроў, і падаць,
І верыць: перш чым прыйдзе смерць,
Мне, вольнай, усміхнецца радасць.

Мне, вольнай... Гэткая цана
Бясконца жорсткага змагання!
Напэўна ж, упадзе сцяна,
І стане пылам пад нагамі,
І прыцярушыць след крыві,
Як і мінулы раз, старанна.
Адно шкада: не аднавіць
Гадоў, растрачаных зарана.

* * *

На сцежцы як насыпана сініц,
Зляцеліся з усіх лясоў няйначай.
На блізкі холад гэта. Ці на ўдачу,
Вядомую наперад да драбніц.

Хутчэй на холад. Дні бягуць з гары,
Ніводзін на сябе не азірнецца:
Мо гоніць вецер, мо яны — той вецер,
А ветру не ілгуць календары.

З гары, з гары! Ужо не дні — гады
Бягуць у засень цішыні прагорклай.
І што ўжо тут выглядваць сваю зорку
І шкадаваць, што век немалады!

Ні неба — хоць на міг! — не падсініць,
Ні мару не раскрыліць... Гэта — восень.
Гэта на холад (мне не падалося!) —
На сцежцы як насыпана сініц.

* * *

Сноў бясклапотную конніцу
Зноў не вярнулі сляды...
Поўнач пільнуе бяссонніцу,
Косячы вокам рудым.

Не адагнаць нараканнямі,
Не захінуцца ў спакой —
Ані грудочка, ні каменя
Проста няма пад рукой.

Выбіла б вока цікаўнае!
Што там шукаць у былым?
Горыч? Любоў неспатканую?
Два паламаных крылы?

Што там шукаць? І да раніцы
Не паразвязваць вузлоў —
Толькі абедзвюм параніцца
Вострымі сколкамі слоў...

* * *

Святочнасць будняў...
Стрэч бяссонны след...
Трывожнае няведанне працягу...
Між намі — чыйсьці лёс і цэлы свет.
Мы нават не спрабуем зрушыць вагі.
Так і жывём па розныя бакі
Адных і тых жа дзён, навідавоку.
Пагляды б'юцца, быццам матылькі,
Аб шкло блакіту, аб чужыя вокны,
Аб воклічы, адзін аб аднаго,
Бы можна зрушыць гэты свет між намі,
Дзе ўсе кідаюцца гасіць агонь
І цвёрда знаюць, што няма кахання.
Мы — як усе. Мы знаем, што і ўсе.
Няма кахання! Што зважаць на сэрца?
Пагляды launch ператруцца пакрысе,
Дарэмна кожны ў шкло блакіту б'ецца...

* * *

О, як мне трэба знайсці малітву
І ўратаваць ёй сваю душу,
І ўратавацца! — тым, не забытым,
Што так балюча ў сабе нашу.
Усё мінула. Усё было ўжо.
Ці ж можна двойчы гарэць, згарэць?
Не слова, позірк неасцярожны —
І немагчымаю стане смерць:
Абразу, ганьбу жыццю дарую,
Прайду, усмешкай прыкрыўшы твар...

Не, не! Лепш голас свой замурую,
Задзьму свой позірк, нібы ліхтар.
Не, не! Лепш бездань паглыблю ў сэрца
На стогн — на кліч — на сваё «люблю!».
Парвецца повязь — няхай парвецца:
Адна, сама я той боль сцярплю.

* * *

Шчаслівых — судзяць. Не прашу,
Не папрашу паталі ў суддзяў:
Мой розум спапяліць душу,
Перш чым іх гнеў уп'ецца ў грудзі.

І каб жа гнеў! Не гнеў, а злосць
(Хто чуе грэх, той чуе ліха),
З якой, дазволь ім, маладосць
Па кроплі высмакчуць, па ўздыху.

Яны ж таму і чыняць суд,
Што не дазволіла ніколі
Нікому з іх апошліць цуд
Любові, выпешчанай воляй.

Яны ж таму й крычаць услед,
Што я на іх не азірнуся
І ў момант, калі страчу свет,
Бязмежна сонечны і ў скрусе.

Я страчу — свет! Свет, а не схоў.
Ён жыць, ён спеліць сонца будзе
Для новых сцежак, новых слоў...
Шчаслівых судзяць? Што ж, хай судзяць.

* * *

Ціхі вечар. Ціхі плач бяроз.
Ціхіх дум прагорклая пяшчота,
У якіх то светла, то журботна
Плёскаюцца ручаіны слёз.

Непралітых слёз... Ім не размыць
Вечар гэты, гэтае чаканне
Зор, іх таямнічага гукання:
Калі шчэ чакаеш — мусіш жыць.

Колькі ўжо было такіх хвілін,
Што жахліва зеўралі прадоннем,
А праравецца, выбліснe з сутоння
Зорны промень — і цяплей зямлі.

І цяплей бяссоннае душы
Ля сваёй халоднай адзіноты...
З ціхіх дум то светла, то журботна
Прарастаюць ціхія дажджы.

* * *

Выпусціла птушку. І акно
Зачыніла. І цвіком забіла.
Што было — мінулася даўно,
Досыць небам мечаных памылак.

Досыць спроб аслабаніць душу,
Навязаўшы на калок прастору.
Я ў жыцця і дня не папрашу,
Каб адпрэчыць і адкінуць гора.

Хто прыдумаў, што адно любоў
Ад усіх людскіх нягод ратуе?
Забірайце! Ўжо ніколі больш
І пяра яе не падыму я.

Колькі слоў салодкіх, колькі мар —
І прадонне, і няма вяртання...
Забіваю клетку — твар у твар
З той, што стане мною на світанні.

любоўю

не вылечыць свету...

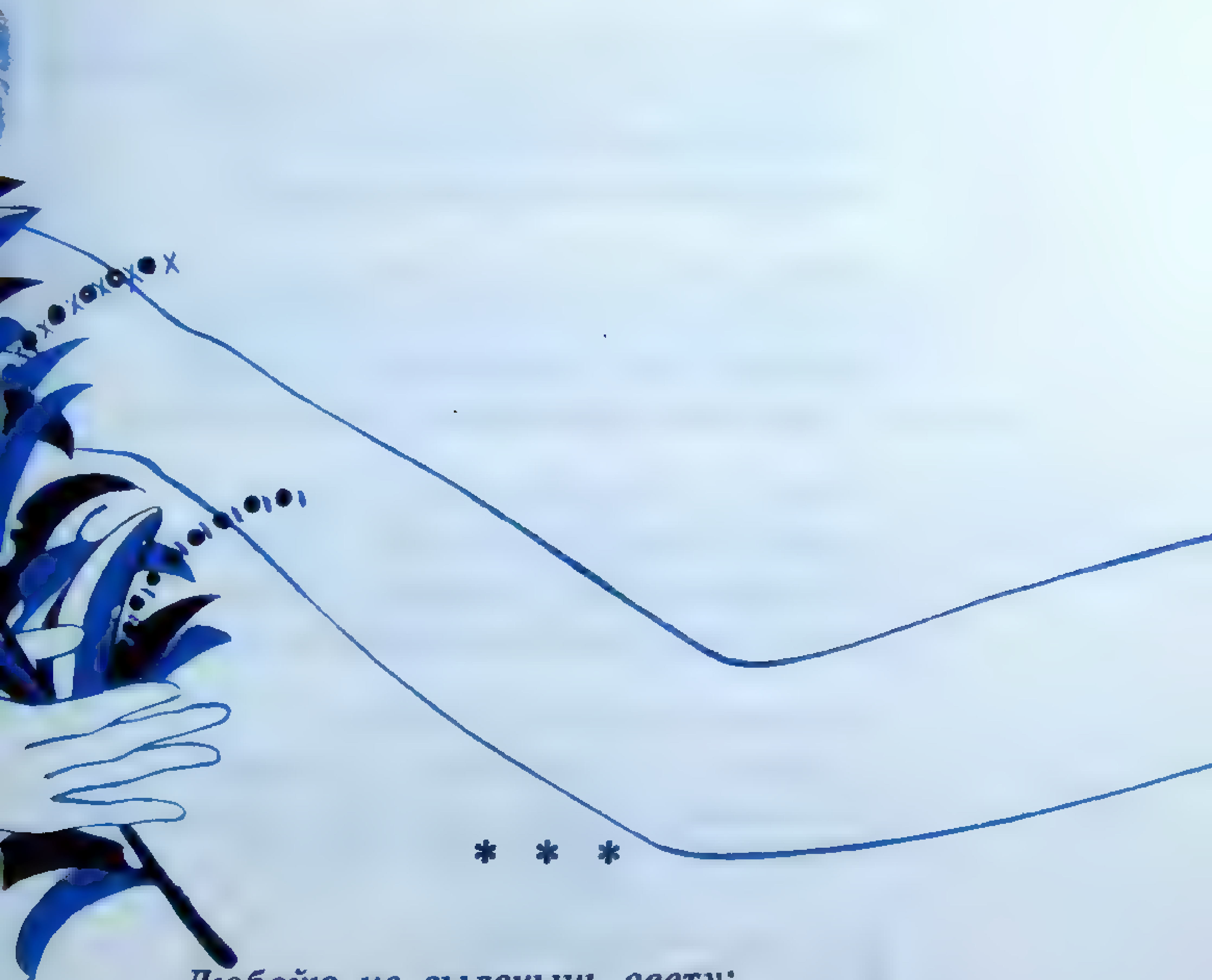

* * *

Любоўю не вылечыць свету:
Стары ў нелюбові сваёй,
Ён юнымі губіць паэтаў,
Ён нішчыць усё, што апета
Іх хмельнай, як брага, крывёй.

Спрадвек, са стагоддзя ў стагоддзе,
Зняславіўшы, гоніць любоў...
І сёння шчэ трэба даводзіць,
Што кроў — і пралітая! — бродзіць
У кожным з прамоўленых слоў.

* * *

Прыходзіў дождж, каб змаляваць працяг,
З акна, з яго празрыстае старонкі:
Я чула плач апалага лісця
Пад крокамі, свае цяжкія крокі.

Паўз восень — крокі... Ўсё далей, далей!
Паўз памяць... Да адчаю незнаёма!
Хістаўся дом. Пабразгваў на стале
У спешцы мной забыты ключ ад дома.

Хістаўся здымак ночы на сцяне,
І там, на здымку, не было нікога,
Хто пагукаў бы — і вярнуў мяне,
Вярнуў маю аслеплую дарогу.

І я сама гукала ноч, і дом,
І мастака з яго алоўкам танным,
Што сцежкі новых, сонечных гадоў
Намаляваў — і змые да світання.

І я сама дарогу валакла
Назад, у яву, да свайго парогу,
Каб толькі абагнаць ручай святла,
Каб толькі абагнаць сваю трывогу.

* * *

Птах не шукае старога жытла,
Дрэва не помніць з'інелае клеткі —
Ранак зацвіў! На паляны святла
Выбеглі першыя сонныя кветкі.

Ім яшчэ ўтульна між промняў і траў.
Ім яшчэ лёгка да сонца падняцца,
Покуль з расою іх смех не сабраў
Вецер — ім можна над ветрам смяяцца.

Ранак зацвіў? Дык цвітуць жа — яны!
Сонца апаліць? Дык ёсць жа карэнне!
Лета — пазней! — не прызнае віны,
Скідаўшы стог і заснуўшы на сене...

* * *

Упала слязінка. З дна кветка ўсплыла.
У кветцы, фарбуючы ў чырвань пялёсткі,
Трымцела, нібы ўсё ляцела, страла —
Сляпы напамінак пра лёс і пра жорсткасць.

Мне б выхапіць, вырваць стралу і не даць,
Не даць ёй пусціць карані ў тым імгненні!
А я.... Я збаялася неба, відаць,
Яго аграмаднага чорнага ценю.

І ўпала. І крык аб зямлю апякла.
І боль адпіхнула ў цяжкой паняверцы:
Фарбуючы ў чырвань дасвецця, страла
Трымцела, нібы ўсё ляцела,— у сэрцы.

* * *

Каго ні стрэнеш у жыцці!
Чужая доля. Ўпарты
Матыў: «Руку пазалаці —
Усё раскажуць карты...»

А што — усё? Што, не стае
Якіхсьці цудаў простых?
Шкада старой. І слоў яе,
Размененых на вёрсты.

Шкада сябе. І слоў сваіх,
Зняверaных у цудзе.
І хто рассудзіць нас, дваіх,
Перад усім, што будзе?

Усім — дарога на вяку,
Любоў, а з ёю — страты...
Пазалаці, душа, руку —
Усё раскажуць карты!

* * *

Вусны і вусны... Як соты!
Вып'юць усмешку маю
І не адчуюць гаркоты,
Горычы, што аддаю.

Надта ж прывабным здаецца
Гэты адчай пачуцця —
Ўцёкі ад палкага сэрца
Ўзмежкам чужога жыцця.

Надта ж аслеплены воляй,
Радасцю вольнаю сны...
Што ім, што спазмамі ў горле —
Крык непазнанай віны?

Што ім, што крык той самотны
Выплачу дням маладым?
Вусны... І вусны... Як соты!
Вып'юць душу, і — куды?

* * *

Мая любоў... Той шлях, што я слязьмі,
Як валунамі, вымасціла ўпотай?
Пад колер ночы выцвілы язмін?
Прадонне вышыні, чужой палёту?

Палёт, што быў падзеннем? Кветкі сноў?
Сляпы, без аніводнай зоркі, бераг?
Я не магу парваць цянёты слоў,
Што нас даўно сквалі, і не веру.

Не веру ў сілу іх, у права іх
Трымаць нас на адлегласці ўспаміну!
Мая любоў... Яна б у нейкі міг
Спаліць, усё датла спаліць павінна...

Каб стала ясна, хто яго ўладар,
Чыя сцяжына першай абарвецца —
Яна ж чапляецца за кожны ўдар
Твайго, ужо даўно чужога сэрца.

* * *

Цішыня. Бяссонне зор. Акно,
Не зашклёнае ніводнай згадкай.
На сцяжыне, ўздоўж, цяжкія кадкі
З чорным, быццам дзёгаць, малаком.
Выкупайся ў кожнай з іх — і ноч
Стане паслухмянаю рабою:
Пажадай — згаворыцца з любоўю,
Пажадай — прагоніць яе з воч.
Падалом, нібы цяжкім крылом,
Сцёршы не імя, самую памяць...
Першы крок... Другі... Балюча раніць
Голыя ступні мае святло.
Але ж я імкнуся ў чарнату,
Каб над ёю — над сабой! — схіліцца,
І не думкі, вёрткія начніцы
Б'юцца аб пагляд мой на ляту.
Крок... Яшчэ... Я чую ціхі ўсплёск,
Бачу твар, падобны на русалчын,
Твар, які знаёма, страшна плача —
Не слязінкі ж плавяцца, а воск.
— Ты чаго? — пытаюся наўгад.—
Гэта ж мой адбітак! мой учынак!
І ўсплывае, проста прад вачыма,
Неба, раскалоўшы далягляд.
І няма ні кадак з малаком,
Чорным, быццам дзёгаць, ні сцяжыны...
Толькі думкі, ватныя, чужыя,
Ды ў паўнеба поўня за акном.

* * *

У былога прашу: прабач!
Хоць не знаю, за што... За памяць.
За яе пажухлы кумач,
За слязу, што неба не спаліць.

За раптоўны ўсплёск галубоў
У пагаслым люстэрку ночы.
За цябе. За сваю любоў,
Асцярожную па-жаночы...

Дапіваю яе святло,
Адпускаю яе заранак!
І была віна, не было —
Вінавата. Бо пакарана.

* * *

Сонца — хмары... Вецер зноў усходні!
Неба не ўтрымаць у берагах.
Бы ў папрок яму — твая паходня.
Бы ў дакор душы — твая туга.

І не ведаю, якога бога
Папрасіць за ранак і за нас.
Загукаю — выблісне дарога —
І між намі зноў грукоча час.

Глухну не ад грукату — ад болю,
Ад балючай думкі, што нічым,
Ні слязьмі, ні праўдай, ні любоўю,
Часу і сабе не памагчы.

І іду, сама сабе чужая,
Без дарогі, ўзбоч сваёй бяды:
Кожны крок прадонне набліжае,
Кожны міг адпрэчвае гады...

* * *

Уяўленне... Спакуса жыццём...
Раздваенне то сэрца, то шляху...
Афарбоўваю ўсё ў пачуцце —
Ліпень, раніцу, музыку Баха.

Ліпень, раніцу... Бах адгучаў.
І цяжкую аконную раму,
Цень яе, што прырос да пляча,
Не скране і не кратае ранак.

Зноў у сонечных промнях касых
Чэзнуць мроі, зацвілыя ўночы:
Той жа колер жыцця, што ва ўсіх,—
То бясколерна-звыклы, то змрочны.

* * *

Падворак ночы, журавель яго
З каўшом, які расплёсквае сутонне...
Адзін, другі глыток — і ўсё патоне
У сне, у цішыні без берагоў.

Я ўжо цягнуся да таго каўша,
Апаленая смагай незямною,
І раптам з жахам чую: нада мною
Бяссіла б'ецца і крычыць душа.

Душа ці, можа, птушка — разбяры!
А крык баліць, а крык не адпускае —
Яго трывога роспачна-цяжкая
Пагрозліва калышацца ўгары.

А значыць, смерць паблізу. Прыйдзе час,
І смага вернецца — на тое й смага!
І не дазнаюся, чыёй адвагай
Я выжыву, як выжыла не раз.

* * *

Звечарэла. Неба побач, поруч —
У акне, у споміне маім,
І туга, яе цяжкая горыч,
Мроівам калышацца над ім.

Міг, другі — і хлыне, і нахлыне!
Далягляд хіснуўся і паплыў
За саборамі, за сінім ліўнем,
Што змывае ў ноч іх купалы.

Залатыя купалы стагоддзяў,
Іх крыжы — крыжы надзей і мук...
Хто іх потым там, у ночы, знойдзе?
Змрок і лівень. Неба рвецца з рук.

Неба мкнецца ліўнем стаць, ракою,
Ноччу! — і не слухаць, не сачыць,
Як самотна, светла над Масквою
Княжае імя тваё гучыць.

А яно гучыць — і што самота,
Што яе бяссонныя крыжы!
Хто іх бачыць, хто іх знойдзе потым
У жыцця і смерці на мяжы?

не сэрцу веру, песні веру...

* * *

Не сэрцу веру, песні веру.
А ў песні ў кожным слове — ты,
На ўсе гады мае наперад,
На ўсе гады — да няматы.

Да нематы, што непазбежна
Абрушыць цішыню ў душу,
Перш у душу, пасля ў бязмежжа,
Якое за плячмі нашу.

Ды гэта ўжо за тым пагоркам,
Дзе шлях павоем зарасце...
Ён, шлях, яшчэ гамоніць з зоркай
Аб кожнай стрычанай вярсце.

Ён, шлях, яшчэ імкнецца небам
Два нашы светы спалучыць.
І гэта значыць: песні трэба
Гучаць, гукаць цябе і жыць.

* * *

З любові, з бяссоннае мукі
Народзіцца свет... Мо прасцей
Было б, не ламаючы рукі
Аб выступы ценяў і сцен,
Аб згадкі, замкнёныя ў слове,
Свой дзень прыраўняць да жыцця
І зноў навучыцца любові...
Прасцей! А душа — як дзіця.

За сонечным зайчыкам мкнецца,
Спрабуючы волю злавіць,
І слухаць не хоча, што вецер
Сатканы з адных бліскавіц,
Што прыйдзе вясна — з навальніцай,
Што неба зраслося з зямлёй
І свету — яшчэ нарадзіцца
З любові і мукі маёй.

* * *

Шчасліваю — не памінаць пра шчасце,
Пакінутаю — грэцца ля яго...
Як проста! Вось бы шчасце яшчэ ўкрасці
Ці хоць на год пазычыць у каго.

Адсвяткавала б год той, адлюбіла
За ўсё жыццё, за ўсе свае гады,
Што нада мной кружылі так бяскрыла —
Не згадвала пра лёс свой малады.

Не згадвала — і вось цяпер згадала,
Цяпер, калі падсмейваецца лёс
Над сівізной, якой ужо нямала,
Над стомаю, цяжар якой узрос.

Ці то ўзапраўду маладосць адстала
І марна спадзявацца на яе,
Ці то, забыўшы пра мароз, адталі
Якіясь словы даўнія твае.

* * *

Іншыя... Што мне іншыя?
Хай лагодзяць свае шляхі,
З камянёў іх рукою ўвішнаю
Адшкрабаюць іржу і мхі.

Хай шчыруюць! Усё акупіцца,
Не спакоем — спакойным сном...
Мне ж — пакутна, адчайна любіцца,
Мне — утульна й са скразняком.

Не іржой зацвіце, сінечаю
След дажджу — у маіх слядах,
Не імхом — пазалотай вечнаю
Сонца высцеле мой абсяг.

Не таму, што ў жыцця выпрошваю
Больш таго, што яно дае,—
Не ўгінаюць мне плечы ношаю
Дні мае, надзеі мае.

* * *

З дзіцячых сноў
На свята слоў маіх
Прыйшлі вятры, музы́кі-чарадзеі,
Што могуць, падбіраючы на слых
Любы матыў, агучыць ім надзеі.

І потым гукі абярнуць лісцём
І ў ліставеі закружыць дарогу...
Вышэе дзень
(Мы разам з ім расцём!),
Вышэе неба над яго парогам.

Міраж? А паспрабуй яго паруш!
У позірку, над ім, над цэлым светам,
Не воблакі — букеты сініх руж,
Не промні сонца — стужкі на букетах.

І птушкі! — чарадзеі-дудары
Ўсю музыку на волю адпусцілі...
Міраж? А паспрабуй яго сатры!
Не позірк — слёзы неба засвяцілі.

* * *

Гісторыя, прыйдзі на дапамогу:
Ты ведала жанок і на зямлі,
Якім служыла мара,— іх нямнога,
Але ж яны былі, былі, былі!

Аднекуль жа я змалявала сцежкі,
І сны, і тыя спрэчкі з пачуццём,
І тыя знакі веры, тыя ўсмешкі,
Апаленыя полымем — жыццём.

Аднекуль жа я помню боль апёкаў,
Ахвярны танец чорнага кастра...
Далёка я, занадта ўжо далёка
Ад іх, і ўсё ж усім ім — я сястра.

Мне трэба ведаць, што перашкаджае
Іх пагукаць, назваць сваё імя:
Адлегласць? ноша сэрца? дум скрыжалі?
Зноў дзень на паўдарозе пераняў...

Гісторыя, прыйдзі на дапамогу!

* * *

Скардзіцца на лёс? Каму?
Тым заступнікам з былога,
Што хацелі імем бога
Асвяціць душу-турму?

Тым знаёмым незнаёмцам,
Што, па праву ўсіх сяброў,
У адплату за любоў
Кроілі, як бохан, сонца?

Тым, сустрэтым на рагу
Выпадковасці, каханым,
Што да сэрца, як да раны,
Прыраслі лістамі губ?

Скардзіцца на лёс... Каму?
І нашто, скажыце, лёсу
Ведаць, што мне зычыць восень,
Што, урэшце, я прыму?

Расцяклася лужай сінькі
Раніца... Пяро скрыпіць...
З выцертай старой пласцінкі
Ў шлях выцягваецца ніць.

* * *

Мінулае ўцэнена: шчасце — няшчасце...
І я размяняю жыццё на гады,
Каб жменю манетак бліскучых пакласці
За рамку са здымкамі дзён маладых.

І я засумую, ў сустрэчных паглядах,
Сціраючы ўсмешкай адбіткі свае,
Хоць буду, здаецца, да смешнага рада,
Што можна іх сцерці — і ўменне стае.

Паверу: у кожным жыве таямніца,
Жыве і ва мне! — я не знала сябе...
Магу памыліцца. Магу заблудзіцца
У слове, дзе раніца зоркі скубе.

Магу паляцець, стаўшы раніцай гэтай,
Назад, у юнацтва, паўз сонную Пціч,
І потым вярнуцца, з абноўленым светам,
Да тога з людзей, хто пачуе мой кліч.

І з ім, разаслаўшы палотнішчы мая,
Пісаць на іх гэты абноўлены свет...
Магу! А чамусьці жыццё размяняю
На жменю бліскучых шчаслівых манет.

* * *

Паражэнне? Няхай паражэнне.
Яно вартае ўсіх перамог —
Гэта ўпарта сляпое кружэнне
У баку ад людзей і дарог.

Я цяпер навучуся быць іншай —
Быць прыгожай, такой, як любоў,
І штодня на падсіненай цішы
Для нябёс вышываць галубоў.

І вырошчваць у раніцах росных
Сонцы — ружам, а ружы — журбе...
Я цяпер навучуся быць celloзнай.
Быць сабою. Быць роўнай сабе.

* * *

Мы сябравалі, Муза, хіба не?
Я згадваю дагэтуль, як падоўгу
Ты слухала мой шэпт, мой плач знямоглы,
Ўздыхаючы, шкадуючы мяне.

І кожны міг быў ачышчэння міг,
І кожны ўздых быў апраўданнем ночы,
Бяскрыласці, тых слёз маіх жаночых,
Не па-жаночы гордых і цяжкіх.

О, як ты ўмела з самых цьмяных слоў
Раздзьмуць жывыя дрогкія цяпельцы!
З якім цярпеннем прымушала грэцца
Ля іх маю душу, маю любоў!

І верылася, што вярну той доўг,
Сто раз вярну, перш чым давер твой страчу,
А страціла цябе — і з болем бачу:
Ты верыш тым, у кім — любоў і бог.

Любоў ці бог... Ты больш не верыш мне,
Не верыш ні слязам маім, ні словам...
Я палюблю! Я ўсё пачну нанова!
Мы сябравалі, Муза, хіба не?

* * *

Мы мінаем раніцу — і шлях,
Што цячэ паўз нас (праз нас!) у вечнасць,
Слухае не крокі — іх бясспрэчнасць,
Іх працяг у памяці — прасцяг.

Сонечны прасцяг на сотні вёрст,
Сотні сотняў вёрст, што так знаёма,
Так знаёма-цёпла пахнуць домам,
Як ні йдзі — ўкруга або наўпрост.

Як ні йдзі — усюды знойдзеш дом,
Дзе жыццё, старое, маладое,
Шчасце запівае сырадоем,
Гора засявае лебядой.

Колькі горкай лебяды тае́
Перацёрта на муку — на му́ку
(Гэты хлеб пакаштаваць і ўнуку),
Гора ж і дасюль на ўсіх стае.

Шмат перажылі й перажывём,
Шмат чаго — усё! — аддаць гатовы,
Быў бы толькі дом, стары і новы,
Быў бы толькі Бацькаўшчыны дом!

* * *

Той час даўно мінуў...
Вядзьмарку спаляць,
Збаяўшыся яе прарочых слоў.
А я кідаю ў полымя, у памяць,
Сваё імя. А я шукаю схоў.
Сабе. І ёй, сястры маёй далёкай.
Хоць дзе той схоў?
Ужо сама зямля,
Чапляючыся слепа за аблокі,
Не можа збіць цяжкі агонь з галля.

Ужо сама зямля крычыць ад болю,
І крыку анікому не чутно.
Вядзьмарку паляць! А чыёю воляй —
Усё адно, усім усё адно.
Чаму ж чытаю ў часу на скрыжалях
Сваё імя?
Адкуль у сэрцы страх?
Той час даўно мінуў!
Каго мы палім?
Той час мінуў...
Куды прывёў нас шлях?

* * *

Спакуса вершам... Слова прагне слова,
Каб адштурхнуць яго і потым зноў
Падпільнаваць і выманіць са схова,
Якім бы цёмным ён ні быў, той схоў.

І вось ужо іх, паляўнічых, двое —
Падвоены і прага і імпэт,
І ўжо не слова — пачуццё жывое
Высочваюць, цікуюць след у след.

Іх не спыніць: зававленыя ловам,
Яны не чуюць воклічаў маіх,
Яны выцягваюць — за словам слова! —
Саму душу з цянётаў трапяткіх.

І толькі захліснутыя пакутай,
Якую і прадбачыць не маглі,
Сцінаюцца, забіўшыся ў закутак:
Пісала я, яны ж — яны жылі!

ЗМЕСТ

І слова знікне у бездані стагоддзяў...

Я — вольная шукаць свой дзень...

Не шлях, а лёс вядзе...

Абжываю сваё адзіноцтва...

Я зямная, я ўсё-ткі зямная!..

Звыкаюся з сабой і з цішынёй...

Не знаю бога — і малюся богу...

Душу гняце бездапаможнасць слоў...

Лячуся халодным зімовым святлом...

Змаукаю перад роспаччу душы...

Не учуушы горычы падману...

Любоую не вылечыць свету...

Не сэрцу веру, песні веру...

Литературно-художественное издание

Бондарь Таиса Николаевна

ОДНА

Книга лирики

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Літаратурна-мастацкае выданне

Бондар Таіса Мікалаеўна

АДНА

Кніга лірыкі

Рэдактар Л. В. Дранько-Майсюк. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч. Карэктар Н. У. Доваль.

ІБ № 3182

Здадзена ў набор 07.07.88. Падп. да друку 25.11.88. АТ 16198. Фармат $70 \times 100^1/_{32}$. Папера высокамастацкая. Гарнітура тып Таймс. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 8,45. Ум. фарб.-адб. 17,47. Ул.-выд арк. 6,45. Тыраж 5500 экз. Зак. 1672. Цана 1 р. 80 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11. Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.